

Møte for lukkede dører, Stortinget 6. juli 1923

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 6. juli 1923 kl. 17.00.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

Indstilling fra den forsterkede konstitutionskomite om Grønlandsspørsmålet (indst. S. LXVI med tillæg).

Præsidenten: Stortinget er lovlige sat for lukkede dører. Præsidenten foreslaar at regjeringens medlemmer og de av Stortingets funktionærer som omhandles i forretningsordenens § 53, gives adgang til møtet. Endvidere foreslaaes det, efter ønske fra komiteens ordfører, at dr. Frede Castberg, som har været komiteens sekretær, og byraachef Marstrander i utenriksdepartementet gives adgang til at overvære forhandlingerne.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Det er præsidentens forutsætning at forhandlingerne for lukkede dører maa bringes til ende iaften og at vi da tilslut beslutter at fortsætte behandlingen av saken for aapne dører imorgen formiddag kl. 10. Denne sak vil da komme op som første sak imorgen.

Saken i sin almindelighet undergaves debat.

Griivi (komiteens ordfører): Eg skal fyrst faa lov til aa retta ei misprenting her i tilraadingi paa side 15, fyrste spalte, andre avsnitt. Her heiter det: "helt hadde kunnet mildnes" Det ordet "helt" er kome inn utan at det skal vera der, so det skal gaa ut. Det er visst nokre andre misprentingar og; men det er høve til aa faa ei nyprenta, retta tilraading, dersom nokon ynskjer det. Der er desse misprentingane retta seinare.

Eg hev ikkje stort aa leggja til det, som stend i tilraadingi her. Eg vil berre faa lov til aa segja um fyrehavingi her, at eg trur, det vilde vera det beste, um det vart minst mogleg ordskifte um saki. Sjølv sagt, dersom det er folk her, som ikkje er samde i dette og ikkje er samde i resultatet, so er det klaart, at det bør og maa haldast fram; men elles er det mi meining, at det var best, um det vart so lite ordskifte som mogleg, av den grunn, at trass i det, at det er stengde dører her, so hev røynsla synt, at murane hev øyro, og at det tykkjest siva ut gjennom murane her i Stortingsbyggingi det, som vert sagt. Det hev synt seg so mange gonger. Difor vil eg raada til, dersom det vert eit stort ordskifte, at tinget iallfall bør merka seg, at det ikkje er godt aa halda løynt alt det, som vert sagt her. Det bør ein vera merksame paa. Mi meining er den, at det beste vilde vera, um det vert sagt minst mogleg. I nemndi hev me dryft saki, so godt me hev kunna, og ein ser utfallet. Me hev teke fram dei

vegane, som kunde vera aa fylgja i denne sak, og dryft kvar einskild av vegane. I denne tilleggstilraadingi hev me drege upp dei vegane, det kunde vera tale um aa gaa. Det er ikkje meir enn 3 vegar, det kan vera tale um. Den vegen aa bruka maktmidlar hev me ikkje dryft, for det gjeng eg ut ifraa ikkje kan vera tale um. Men me hev dryft dei andre, millom desse vegen um skiltsdom eller domsavgjerd, og det er klaart som dagen, at det er svært truleg, saki endar med det tilslutt. Men me meiner, at soleis som saki ligg til i det heile, so vil det vera bra, um me iallfall tek til med fred og godhug og ser til, um det ikkje er mogleg aa faa til ei semja med Danmark. Ialffall er det visst, at dersom me ikkje fær ei semja med Danmark, so vil det ikkje vera til skade, at me hev freista paa det, og me vil daa koma til aa staa oss paa det ute i verdi i den aalmenne offentlege opinion, og det bør me taka umsyn til. Eg hev det inntrykket, at stoda vaar ute i verdi i denne sak, etter det, som danskane no so flittig hev halde fram, slett ikkje er so sers god, so eg skulde tru, at nettupp dette, at me rekkjer ei hand over Kattegat og byd tinging paa fritt grunnlag, skulde koma oss tilgode, i det høve, at me likevel vert nøydde til aa gaa til ein domstol, det vera seg ein skiltsdomsrett eller den faste domstolen i Haag. Eg tenkte meg det. Forresten vil eg ikkje her, endaa det er for stengde dører, bera fram dei andre grunnar, som eg iallfall hev, til ikkje aa vilja ha saki inn for domstolen. Det finn eg ikkje grunn til aa gaa nærare inn paa. Den andre lina eller den tridje, kan ein vel segja, det er det aa setja seg ned og segja: Ja, no lèt me saki gaa sin gang, me protesterar overfor Danmark, og so lèt me det skura. Det er klaart, at den vegen til sjuande og sist likevel fører til eit brot. Det er ikkje til aa koma framum i lengdi. Det vil sjølvsagt koma framstøytar fraa baee sidor, og det endar ein vakker dag med, at interessone kolliderar paa Grønland. Det hender noko, som skakar folk upp, soleis at det maa ei avgjerd til, og so stend me nett paa same flekken. Eg skulde tru, dersom me fær kloke, skynsame og nasjonalsinna menn, som kan leggja fram for danskane dei kjenslor, som rører seg i det norske folket her, at Danmark daa vil tøyggja seg langt likeoverfor Norig i denne sak. Eg trur ikkje, danskane hev so sers stor hug paa aa faa lagde fram dei historiske dokumenti her, som me hev paa hand. Eg trur ikkje, dei vilde lika den dokumentasjonen. Eg er nokso trygg paa det ogso, at det er so. No, me hev ikkje berre aa taka umsyn til Danmark heller. Me hev sjølvsagt aa taka umsyn til vaart eige folk og til den opinionen, som raader i landet. Eg la fram nokre av dei fraasegnene, som er komne her; men eg la visst ikkje fram alle. Det er kome inn 6-700 fraasegner fraa heile landet, og det er tydeleg tale, dei fører. Her er ei sterk nasjonal stemning, og saki hev vorte til ei nokso stor sak ute i folket. Eg vil no segja, at etter mi meining er saki pusta upp til aa verta altfor stor; det er mitt inntrykk. Difor er det vel faare for, at det me gjer her, aa bjoda tinging, vil koma til aa skurra i øyro hjaa mange. Eg kan godt tenkja meg det. Men til dei folk, som igrunnen berre vil koma til aa gjeipa til dette tingingstilbodet, vil eg ha sagt, at ein maa ikkje tru, det er paa same maate her, som det var i

unionsstriden, daa me slog inn paa "berre-tingingslina". Me veit, at berre-tingingslina, det er noko som sit i hjarta paa oss alle og minner oss, um gamle tider og meritar. Eg kan for min eigen part segja, det var ikkje fritt for, daa eg tok til aa tenkja paa tinging, at det kom for meg dette, som me hadde under tilhøvi med Sverike, og dei tingingar me daa førde. Men eg hev trøysta meg med det, at det synte seg likevel, at tingingane ikkje var til faanyttes dei heller - dei samla tilslutt folket vaart, og det kom etter maaten eit godt resultat ut av det likevel. No, eg meiner, at aa draga samanlikningar eller aa draga dette fram, haltar paa mange maatar. Saki, som me hev fyre idag kan i storleik sjølv sagt ikkje liknast ihop med det, som det galdt den gongen, og dessutan hev me sagt tydeleg og klaart i tilraadingi, at dersom ikkje desse tingingane fører fram, vel, so fær Stortinget taka saki uppatt, og ein fær dryfta, kva vegar Stortinget daa skal gaa. Me hev sagt ifraa. Sameleis hev me sagt ifraa i tilraadingi, at under desse tingingane skal baae partar halda seg burte fraa einkvar framstøyt, som kunde verka prejudiserande paa stoda i saki. Saki skulde staa i same stoda, naar tingingane var slutt som i fyrevegen. Det er meiningi, so det skulde ikkje skje nokon skade i so maate. Elles hev me freista levera ei tilraading, som er so sann og rett, som det hev vore mogleg aa skaffa no. Me hev vore sers varsame med kvart einaste punkt, so det skulde vera rettvist. Me hev ope og ærlegt lagt fram baade det, som talar til fyremun for oss og det, som ikkje er til bate for oss. Det hev me gjort. Me hev ikkje løynt sanningi, og det trur eg, me skal koma til aa staa oss paa i det lange laup. Me hev ikkje halde oss ifraa aa segja danskane sanningi heller. Me hev minnt dei um det, som hende i 1814 og um fornærmingane og uretten mot det norske folket; men me hev gjort det, so godt me hev kunna paa ein sømeleg maate og i varlege ordelag. Men eg vil leggja til, at tilraadingi likevel ikkje er utan tenner iallfall, og eg kan nok venta meg, at danskane vil koma til aa blaasa upp, iallfall med det same dei fær sjaa tilraadingi. Eg venter meg, at dei vil blaasa upp; men dei fær so gjera. Naar dei hev tenkt litt paa det, tenkjer eg, dei segjer, at det kanskje likevel er det klokaste, aa tala med desse nordmennene. Det kan vel henda det.

Kva lagnad saki skal faa vil i stor mun staa paa dei menn, som vert sende eller skal tinga, anten so tingingane skal gaa fyre seg her eller i Danmark. Det fær riksstyret skipa paa beste maate. Og saa meiner eg, at utanriksministeren og riksstyret i so maate maa vera varsame, naar dei skal velja tingingsmenn. Det kjem mykje til aa staa paa desse menn, korleis det skal gaa med tingingane; det gjer det.

Me ser no i det siste her, at det serleg hev kome paa moten i Danmark aa segja, at me endaa skal ha gjort ei kontrakt med dei um, at me skulde faa Svalbard, og so skulde dei faa utvida suveranitet over Grønland. Det punktet hev me ikkje kome vidare inn paa her i tilraadingi, og eg maa verkeleg gaa ved, at eg kan ikkje tru, det danske riksstyret vil halda fram denne oppfatning. Eg hadde stor interessa av aa høyra, um utanriksministeren i so maate kunde gjeva opplysingar um, korvidt me kan venta oss prosedure um dette punktet. Det er

verkeleg noko, som eg ikkje hev tenkt, kan vera mogleg, at dei kunde koma med det av den grunn, at sovidt eg hugsar, so sa utanriksminister Ihlen i eit møte i utanriksnemndi her, dagane fyre svaret hans, at nokon avtale med det innhald, dei no talar um i Danmark, hadde me ikkje gjort. So det paastandet, at der skulde vera ei kontrakt, er etter mi meining gripe heilt ut or lufti.

Eg vil ikkje trøyttattinget med aa gjera nærare greida for tilraadingi, daa eg tenkjer, det er gjort i gruppone, og alle hev vel ogso lese tilraadingi, so eg vil ikkje bruka mange ord. Men det er daa gledeleg, at me ein gong so av og til her i landet ogso kan verta samde um ein ting, og dette er forsovidt eit gledeleg dokument. Daa me var komne saman i denne nemndi, so trur eg, at noko av det fyrste, me sa, var, at me gjeng ikkje fraa kvarandre, fyrr me er samde. Det var visst noko av det fyrste, me sa, og me gjekk altso ikkje fraa kvarandre heller, fyrr me var samde, og det er gledeleg. Partiskilje, partigrensor er burte, og eg vonar, det vert sameleis i Stortinget, so at dei, som samlar seg um dette, det er ikkje høgre, vinstre eller kommunistar, men at det er nordmenn, som samlar seg um denne tilraadingi i samla flokk, og daa trur eg, at det er det sterkaste i og for seg, at alle vert samde. Det vil gjera inntrykk ikkje berre i Danmark, men i verdi elles, i Europa. So det vil koma til aa ha stor vekt. Og eg vil bera fram den von, at me skal faa eit samrøystes vedtak i Stortinget. Daa trur eg, me skal ha utsyn til verkeleg aa løysa denne saki her paa ein ærefull maate for landet vaart.

Præsidenten: Hr. Hambro har bedt om ordet for at gi en opplysning.

Hambro: I tilslutning til, hvad hr. Grevi uttalte om en trykfeil i indstillingen, vil jeg gi den opplysning, at indstillingen er reentrykt paany uten enhver trykfeil, og at Stortingets medlemmer vil faa ombyttet paa kontoret eller ved bud her de numererte eksemplarer med en trykfeil med nye uten trykfeil, og jeg vil be om, at man sørger for at faa avlevert de numererte eksemplarer, saa der ikke kommer til at svæve rundt nogen enkelte, hvor der findes trykfeil, selv om det bare er bokstaver eller uvæsentlige redaktionsforandringer, det gjælder. Det gjælder kun selve indstillingen, ikke tillægget.

Egede-Nissen: Naar man læser den danske riksdagsdebat av 9de februar 1923, saa forstaar man, at det er to ting som er, om jeg skal kalde det saare punkter for Danmark. Det ene er monopolet, og det andet er den utvidede suverænitet. Og jeg kan saa godt forstaa, at man i Danmark ikke har god samvittighet, naar monopolet kommer paa tale, og naar i det hele tat maaten hvorpaa Grønland er utnyttet eller utbyttet kommer paa tale. Det var jo ikke hensigten, den gang Hans Egede gik nord til Grønland, at der skulde skaffes et utbytningsobjekt for Danmark. Planen var den, at landet skulde ryddes og dyrkes og gi plads for nordmænd, og det skulde indrettes slik at landets herligheter kunde bli utnyttet. Man ser av alt det som er skrevet fra den tid at det var hensigten, og det forstaar man

ogsaa, naar man følger med videre ned i historien. Jeg skal ikke trøtte forsamlingen med at gaa i detalj, hverken naar det gjælder hvordan saken blev grepet an eller med hensyn til hvordan en muligens noget optimistisk betragtning fremhævet de store utviklingsmuligheter paa Grønland. Det skal dog bemerkes, at det har vist sig, at de folk som har kunnet slaa sig igjennem med jordbruk paa Grønland er en eneste familie, og det er efterkommerne av de nordmænd, som paa Hans Egedes tid satte sig ned der.

Hvordan er det saa siden gaat? Danskerne sier selv, at de i 200 aar har styret landet, men dog er den kritik, som fremkom i riksdagen - ikke fra kritiske nordmænd eller færøinger eller islændinger - av den art, at jeg mener at den ganske motbeviser det som minister Zahle ønsket at bevise, nemlig at Danmark hadde den moralske ret - den juridiske mente han sikkert man hadde -, men ogsaa den moralske ret til Grønland. Vi ser av en række eksempler, som fremgaar av debatten i riksdagen, hvordan det styre, hvorunder grønlænderne lever idag, saa langt fra er til gagn for menneskene der oppe, at de tvertimot lever under det største fortryk. Riksdagsmanden Vilhelm Rasmussen paapeker, hvordan nøden er meget almindelig den dag idag blandt grønlænderne, og at det ikke hører til sjeldenheterne, at der paa enkelte bopladser likefrem hersker hungersnød, - at videre tuberkulosen herjer og at andre smitsomme sygdomme er i høi grad fremherskende, - at der ikke levnes folket tilstrækkelig grundlag for dets eksistens, og saa - for at peke paa hvad der blev nævnt om de priser som betales av monopolet for de varer grønlænderne maa levere -, at der f.eks. i 1916 blev betalt fra dansk side paa Grønland 4 øre pr. kg. kveite, mens den siden blev solgt i Kjøbenhavn for kr. 2,20, 2,40, ja like op til 2,80 pr. kg. - den blev med andre ord betalt med 70 gange saa meget som den kongelige grønlandske handel hadde git for raaproduktet paa Grønland. Videre fremkommer den tidligere minister Zahle - som gjør bemerkelsesverdige bemerkninger om suvereniteten over hele Grønland - ogsaa med den sterkeste kritik likeoverfor det danske monopol; han bekræfter ogsaa den sterkt utbredte fattigdom blandt grønlænderne og nævner bokstavelig nød som ikke nogen usedvanlig ting, videre at der ikke skaffes dem de redskaper, som maa til for at de skal kunne leve - endog av fiskerierne -. Saa daarlig betaling faar de for sine produkter, at de ikke har raad til at skaffe sig haandsnører til kveite- og haifiskefangsten. Og han peker paa den store feil, at der først i den allersidste tid er gjort forsøk paa landbruk oppe paa Grønland. - Det er efter min mening et sterkt medvirkende moment i denne sak - ialfald er det det for mig - at søke gjennem disse forhandlinger at medvirke til større lykke for det grønlandske folk.

Men hvad man end kan mene om ret og pligt likeoverfor det sydlige Grønland, saa forstaar enhver, at ihvertfald paa Øst- og Nord-Grønland har Danmark ingen ret til suverenitet. Og jeg vil si i likhet med sakens ærede ordfører, at vi selvsagt maa gaa ut fra, at der ikke er skin av ret til - hverken for hr. Zahle eller andre - at tale om en kontrakt, som skulde gi Danmark ret til utvidet suverenitet over Grønland. Det er givet, at vi ikke kan gaa med paa en saadan ret, fordi vi

derigjennem vilde bortskjære en vigtig del av det nordlige og vestlige Norges næringsvei, og det er ikke saa, at vor næringsvei strækker sig utenfor isomraadet men ogsaa indenfor og i de grønlandske fjorde, nordenfor det Grønland som har været anset for at tilhøre Danmark. Jeg har konferert med fangstmænd om dette, og det er klart, at det er fuldt berettiget, naar man taler det arbeidende folks sak i dette spørsmål mot den danske regjering. Endelig kommer det tredje spørsmål og det er hvad Danmark muligens senere kunde foreta med Grønland. Selvom Danmark nu vil gi en garanti for, at nordmændene skulde beholde sine rettigheter paa Øst Grønland, saa har vi ingen garanti for, at en saadan kontrakt vil kunne holdes, saafremt landet gaar over i andres eie. Et salg av dette land f.eks. til England vilde selvsagt kun føre til en utvidelse av det britiske imperium i de nordlige farvand, der bare kan bli til skade for vort land. Allerede nu er forholdet det, at vore fiskere dernord lider under det rovfiske, som finder sted av engelske trawlere, og jeg vil faa lov til at levere utenriksministeren et opsæt i avisen "Finmarken" i denne anledning. Jeg sammenfatter mine bemerkninger i følgende konklusion: Man maa protestere mot Danmarks fordring paa suverenitet over hele Grønland. Hvis et av de nordiske lande i sandhet har historisk ret til Grønland, saa er dette land Norge. Men vi forfølger ikke noget kolonialpolitisk maal og forlanger bare, at Øst Grønland forblir slik som det nu er, og at folket i det øvrige Grønland selv faar raade i eget land og bestemme sine egne institutioner. Jeg mener, at det i længden ikke kan bli taalt, at det grønlandske arbeidende folk skal bli utbyttet av den danske regjeringens monopol, og jeg mener, at man heller ikke maa være blind for de følger, som kan komme av Danmarks forlangte utvidede suverenitet over Grønland.

Magnussen: Jeg tør si, at det har været en meget grundig forberedelse av denne sak i den forsterkede konstitutionskomite. Vi har drøftet spørsmålet fra dets forskjellige sider. Det er jo en ganske indgripende og omfattende sak, det her gjælder, en alvorlig sak, og som det blev nævnt av komiteens ærede ordfører, saa har vi bestræbt os for at komme til en enstemmig konklusion. Disse bestræbelser har da ogsaa resultert i, at der idag for Stortinget foreligger en beslutning, som har samlet den hele komite, ikke bare høire og venstre og kommunisterne, som den ærede ordfører oplyste om, men ogsaa socialisterne. Den ærede ordfører nævnte ikke socialisterne, men jeg vil faa minde om, at ogsaa de er med og at de er repræsentert i salen. Det er klart, at samarbeidet i Norden har spillet ind ved behandlingen av denne sak. Det er jo opstaat, særlig i de senere aar, et samarbeide paa forskjellige felter mellem de 3 nordiske lande, et samarbeide som er blit mere og mere utvidet, og det er jo klart, at denne glædelige kjendsgjerning ogsaa har maattet spille ind under forhandlingerne om denne sak. Spørsmålet har ikke bare en historisk og en national side, men ogsaa en økonomisk, her er et økonomisk moment av stor betydning. Fisket paa Øst Grønland spiller en betydelig rolle for befolkningen paa Vestlandet og i de nordlige fylker, saavidt betydelig at det ialfald for mig

har spillet en ganske stor rolle og selvfølgelig ogsaa for de andre komitedlemmer. Jeg mener at man maa se denne sak mot den økonomiske bakgrund, og set mot denne bakgrund er her store opgaver at løse.

Jeg har været med paa at foreslaa denne bemyndigelse for regjeringen til at gaa til forhandlinger med Danmark paa frit grundlag, jeg har været med paa den ogsaa av den grund, at jeg har den tro om det danske folk, det danske arbeidende folk, at det vil gaa med paa, at vi kan forhandle om dette spørsmal paa et helt frit grundlag. Det gjælder jo her en sak, som er egnet til at vække tillive nationale instinkter, som ligger hos det norske folk; de ligger kanske latent, men de er der dog. Jeg tror derfor det vil vise sig at være nødvendig, at man mest mulig gaar til en nøktern avveien av det ønskelige og det opnaaelige i denne sak, - at man gaar til en nøktern avveien av det paa forhaand. Det som er anført her om de kaar eskimoerne lever under og om det dansk-grønlandske monopol understreker jeg; jeg gir det min fulde tilslutning. - Vi har her i Norden tidligere set et historisk eksempel paa løsning i fred av mellempfolkelige tvistigheter, og jeg tror det vil være en stor nutidsopgave for de nordiske lande, ikke mindst for Norge, og kanske under de forhold vi nu lever under en endnu større fremtidsopgave her at kunne gi et eksempel for andre stater. Det kan ikke undlate at gjøre sin virkning. Jeg tror, at det ogsaa vil have i erindringen hos vore forhandlere, naar de reiser til Danmark, at Norge har dog faat den ærefulde opgave - dets Storting har faat den ærefulde opgave at utdele Nobels fredspris. - Jeg har villet begrunde min stemmegivning med dette, og jeg gjør det med fuld tilslutning av det socialdemokratiske arbeiderparti.

Mellbye: Jeg vil faa si, at jeg forstaar at dette var en overmaade vanskelig opgave for en komite. For vi maa jo erindre, at selv om vi vet med os selv, at vi her har den moralske og historiske ret, staar vi ellers ikke ganske bra. Og jeg vil derfor ut fra alle disse forutsætninger uttale min tilfredshet med den indstilling som er kommet. Jeg tror vi faar si, at det er rigtig det som komiteens ordfører har sagt, at dette er en retskaffen og sandfærdig fremstilling av forholdene. Her er ikke, saavidt jeg kan se, stukket noget under stol, men der er sagt hvad som kan siges, som er sandt. Men vi staar som sagt ganske vanskelig her. Vi har begivenheterne i 1819 og 1821, og vi har de senere begivenheter, som ikke er noget videre heldige for os. Der foreligger altsaa nu for os tre alternativer; jeg behøver ikke her at gaa ind paa nogen dokumentation, det har komiteens ordfører besørget saa godt, og det har vi i indstillingen. Men der foreligger altsaa disse tre alternativer: International avgjørelse, ingen avgjørelse eller forhandling. Det er faktisk de tre veie som staar os aapne. Jeg har tænkt mig litt ind i saken, og jeg for min part var noksaa langt inde paa den linje om international avgjørelse, den som blev hævdet blandt andre ogsaa av hr. Castberg, at man skulde søke dette indbragt for Folkenes Raad eller kanske aller heldigst ind for den faste domstol. Dette sidste maatte vel i tilfælde være det rette. Men

det er altsaa den fare der, at har man git sig en saadan domstol i vold, staar man der, dens dom er vel inappellabel, der kan ikke gjøres noget ved det, man er nødt til at føie sig. Og naar da saa mange ting kan tale mot vore krav her - baade juridisk og hævdsret o.s.v. - har den utvei sine store farer. Jeg er ogsaa enig i, at den utvei ikke at ta nogen avgjørelse er meget risikabel. Det er en negativ utvei, og man overlater da til sin motpart alle positive skridt. Jeg kan ikke forstaa andet end, at komiteen er kommet til det rette, naar den anbefaler at gaa til forhandling paa frit grundlag. For da kan jo saken til enhver tid avbrytes, og man kan vende tilbake til status quo. Men jeg fremhæver meget sterkt det som komiteens ordfører fremholdt, at det vil for sakens skjæbne i høieste grad bero paa de mænd som blir sendt, at valget av dem blir overmaate viktig. Og jeg vil ogsaa fremholde meget sterkt at selvfølgelig maa vi da lægge den største vekt paa at intet settes paa spill og vi fastholder vore gamle rettigheter til Grønland saa langt som det er os muligt. Jeg tror ikke jeg behøver at si noget mere. Jeg slutter mig altsaa til komiteens indstilling.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil gjerne følge den ærede ordførers gode raad om at der ikke tales formeget om denne sak. Naar jeg allikevel har begjært ordet, saa er det, fordi jeg i egenskap av chef for utenriksdepartementet har hat særdeles meget med denne sak at gjøre helt fra jeg ifjor sommer traadte til og til jeg gik av. Den var paa mange maater den hovedoppgave som forelaa for utenriksdepartementet i de maaneder jeg sat der. Det gjaldt at beskytte Norges interesser, at hævde Norges standpunkt paa en maate som bedst mulig betrygget den fremtidige utvikling av denne sak. Jeg vil si at ut fra det syn jeg har hat paa spørsmålet saa hilser jeg med den største glæde og taknemmelighet konstitutionskomiteens indstilling. For det første fordi den er enstemmig. Og dernæst fordi den er som den er. Den er sterkt og fast bygget op, og den indeholder ingen overflødigheter. Den sier det som skal sies og netop det som skal sies og bare det som skal sies. Og den konkluderer med et forhandlingstilbud som jeg tror vil styrke vor stilling, vor noget vanskelige stilling - la mig si det - til denne sak, ikke alene likeoverfor det land vi tilbyr forhandling, men ogsaa likeoverfor Europa. Saken vil jo ved det skridt som det norske Storting idag eller imorgen tar, paa en maate bli tat ut fra de mere privat-hemmelige diskussioner som har fundet sted mellem Danmark og Norge, for at bli et mere offentlig og mere europæisk anliggende. Det vil si at den indstilling som idag forelægges, blir paa mange maater et internationalt dokument, og den blir ikke mindst et internationalt dokument nu, efterat vi har faat Folkenes Forbund. Jeg gaar ut fra som givet - dette være sagt rent parenthetisk - at denne indstilling straks blir trykt i de tre fremmede hovedsprog og tilstillet vore sendemænd paa de forskjellige steder, forat vi øieblikkelig kan faa fremholdt det norske standpunkt.

Det norske standpunkt, ja. Hvad er nu det norske standpunkt? Jeg vil ikke ganske præcis kunne føre det norske standpunkt over i ord idag, for jeg tror ikke der hersker fuld

klarhet over det. Og der er stor avstand mellom vore ønsker og den realpolitikk som vi er nødt til å føre her. Først og fremst må vi jo erindre at den diskussionen i første runde omfatter, er ikke det gamle kolonirike. Det er ikke de gamle norske utland, men det er dette vældige strøk som i de siste hundrede år, etter at vore utland gikk over til Danmark, av Norge hele tiden har vært oppfattet som og behandlet som terra nullius, som ingenmands land. Det er det spørsmålet i første runde gjelder. I den andre runde melder seg vort forhold til de gamle biland, og det er meget sandsynlig og meget mulig og kanskje også ønskelig at diskussionen, når det blir en diskussion mellom landene, også kommer til å omfatte spørsmålet om forholdet til disse biland. Ikke minst i den forbindelse hilser jeg komiteens innstilling med den største tilfredshet, fordi den har latt dagens, øieblikkets spørsmål i høi grad belyses av fortiden, av den historiske utvikling, og derved gitt en forklaring til de følelser som rører seg i alle nordmænds sind, når Grønlandsspørsmålet reises. Og det vil kanskje bidra til at Danmark også vil få noe mere forståelse end det hittil synes å ha hatt av, at det det her gjelder, er ikke først og fremst fiske og fangst, men det er rettigheter som vi mener vi har både på grunnlag av det praktiske livs arbeid, men også og ikke minst på grunn av historiske og kulturelle traditioner. Dette har visselig ikke stått så klart for os nordmænd som fra det øieblik denne sak ble reist på nytt i nordmænds sind ved hvad der ble gjort i 1919, og derfor er der en sterk utvikling i det norske forhold til denne sak fra den første gang den meldte seg for utenriksminister Ihlen i juni 1919 og til idag, og denne utvikling kan følges gjennom utenriksdepartementets behandling av saken på de forskjellige tidspunkter, da den banket på utenriksdepartementets dør. Mens utenriksminister Ihlen stilte seg, jeg kan gjerne si ubetinget velvillig til den anmodning om suverenitetsanerkjennelse over disse store herreløse strøk som Danmark anmodet om, så har den efterfølgende tid lidt efter lidt, kan jeg vel si, strammet Norges betingelser likeoverfor det spørsmål det her gjelder. Jeg vil svært gjerne fra denne plass, selv om det er for lukkede dører, si hvad jeg har søkt å få frem, da jeg oversendte dok. nr. 12 til Stortinget, at der er gjort utenriksminister Ihlen uhyre urett i denne sak. Og jeg synes det er vemodig og trist at den nu syke og lidende mann sitter og er gjenstand for forfølgelse fra landsmænd, fra presse, fra talerstoler, saaledes som han tildels har vært og endnu er den dag idag, når man vet at i grunden er han, jeg vil ikke si uskyldig, men ikke mere skyldig end nogen annen av dem som hadde ansvarlige ord å si i denne sak, dengang han avgav det svar. Man må erindre at svaret ble avgitt efter nøie overveielse og efter konferanse med andre ansvarlige menn her i Norge. Saadan som stillingen har vært og saadan som stillingen er, er der desværre ingen som vel kan stå opp og offentlig holde sit skjold foran Ihlen. Han må ta den skyld som i så sterk grad fæstes på ham, fordi det å diskutere det som da foregikk, det vilde i grunden være å svække Norge i den almindelige diskussion. Det er sikkert, at det var uheldig at det svar ble gitt saavidt uforbeholdent. Men det er også

ganske sikkert at det er uhørt og uhørlig at det svar kan benyttes mot Norges retslige stilling i denne sak, for svaret sa ikke, at vi anerkjender Danmarks suverenitet, men det pekte fremover, og det sa, at naar det spørmaal igjen melder sig, naar Danmark igjen kommer til at spørge os, da vil vi ingen vanskeligheter gjøre. Men det siger sig selv, at svaret kunde ikke binde fremtidig og det kunde intet si om hvorledes det spørmaal vilde staa naar det paanyt meldte sig. Og da det paanyt meldte sig var stillingen blit en anden, for da var nordmændene blit fuldt opmerksom paa en ting, som de neppe var opmerksom paa dengang det meldte sig under Ihlen, nemlig, at som en selvfølge fulgte med det danske suverenitetskrav ogsaa det saakaldte monopol, og det vil si at suvereniteten ikke bare gav Danmark en viss juridisk retsstilling likeoverfor disse vældige strøk, men den gav det en økonomisk stilling som i virkeligheten vilde stoppe det norske bedriftsliv som var ført ogsaa indenfor territorialgrænsen der. Og da traadte vi paa vagt. Da skjønnte vi hvad det gjaldt. Derfor blev det andet svar som Norge gav, vistnok fremdeles et ja, men da blev der en betingelse til. Mens man første gang hadde sagt, at vi ingen vanskelighet vilde gjøre, sa vi anden gang, at vi vistnok ikke vil gjøre vanskeligheter, men vi vil ha vor ret. Heller ikke det førte til noget, og det tredje svar blev et negativt svar. Da sa vi, at vi vilde ikke gi vor anerkjendelse saa længe monopolet følger med; men ogsaa i det tredje negative svar laa der en viss imøtekommenhet. I det fjerde svar - da var vi naadd frem til fuld klarhet i dette spørmaal - understreket vi meget sterkt, at vort forhold til disse strøk er det lands forhold til terra nullius, ingen mands land, som har drevet, driver og ønsker at drive virksomhet her, og de rettigheter det her gjælder er ikke indskrænket til bestemte, definerbare rettigheter, det er alle de rettigheter et land kan tænkes at ha i et land eller i strøk, som ikke tilhører nogen. Og derfor, da den traadløse station blev anlagt ihøst og der fra dansk side blev sagt, at her gikk vi utover det som vi tidligere hadde sagt var vore rettigheter, blev der svaret: Vi har ikke bare definerbare rettigheter. Alt hvad vi gjør deroppe er vor ret og vore rettigheter. Derved er stillingen blit ganske klar mellem Danmark og Norge, forsaavidt at der nu ikke lenger kan herske tvil om hvad det norske standpunkt er. Derfor er ogsaa Danmarks standpunkt i virkeligheten i saa henseende nu blitt saa svakt, at det det endnu har tilbake er paaberopelse av Ihlens uttalelser og for det andet den litet tiltalende peken paa, at Danmark gikk med paa vor Spitsbergeninteresse mot at vi hjalp det med Grønland. Det er litet smigrende for de to danske statsmænd - Zahle og Erik Scavenius - som nu har fremkommet med den paastand, at det var hestebytterpolitik de drev i 1919. Jeg maa si de drev den fint, for saa fin var den, at ingen norsk dengang skjønnte at det var hestebytterpolitik. Nu 4 aar bakefter drar de frem og siger: Ja men vi talte da samtidig om Grønland og Spitsbergen og da maatte da Norge forstaa at det var do ut des. Ingen skjønnte det. Vi var i virkeligheten for fine til at ville skjønne en saadan tanke. Og jeg for min part regner mig endnu for fin til at ville tro at det har været danskernes tankegang dengang det skedde.

Men dette at vi paa en maate retslig maa si at vi nu staar ganske sterkt - vi hævder at vi igrunnen likeoverfor dette store ingenmands land har optraadt mere aktivt, har hat mere at gjøre, har drevet større virksomhet der end noget andet land, Danmark ikke undtat - det gjør at vi faktisk har en sterk stilling likeoverfor disse strøk. Men det hindrer ikke at de forhandlere ved forhandlingerne nu, som skal ha med denne sak at gjøre, paa mange maater vil bli stillet overfor et vanskelig spørsmaal. For det første er det den omstændighet, at det danske kolonirike ligger like ved, saaledes at Danmark er den magt som ialfald de facto har herredømmet over de landstrækninger, som ligger nærmest disse store strøk. Dernæst er det naturligvis den omstændighet, at Danmark har faat suverænitetserkjendelse, jeg kan kalde det for en slags suverænitetserkjendelse, av saa mange stormagter at det derved paa en maate har tat disse stormagter ind i sin kreds forinden avgjørelsen kunde træffes. Endelig er der et spørsmaal, som for mig altid har stillet sig som meget viktig. Saa længe dette var ingenmands land drev vi deroppe som vi vilde, vi indrettet os som vi vilde og vi gjorde hvad vi vilde, og vi kunde ha utvidet denne vor virken uten at nogen nation kunde ha sagt noget mot det. Men naar nu dette spørsmaal taes op til international forhandling, saa vil vel kanskje resultatet bli - det maa vi ialfald regne med - at dette land ikke lenger blir ingenmandsland, enten det nu kommer til at lægges under internasjonalt styre eller det kommer til at lægges under enkeltlands styre. Hvorledes - spør jeg mig selv - vil nordmændenes stilling da bli til disse strøk? Vil vi kunne opretholde særrettigheter deroppe? Skal vi legge an paa at opretholde særrettigheter eller skal vi legge an paa den aapne dørs politik i disse strøk, slik at disse vældige strækninger aapnes med like ret og under like vilkaar for alle? Skal vi beholde særrettigheter, saa spør jeg mig selv: Kan et enkelt land, selv om det har meget lang tradition for sig i sit virke, kan det under de forhold, hvorunder tiden nu ser disse spørsmaal, - vil det være mulig, al den stund spørsmålet paa en maate er bragt frem til offentlig diskussion, for et enkelt land at opretholde særrettigheter, medmindre det gjøres som undtagelse fra et monopolstyre? Vil i virkeligheten ikke monopolet være det eneste, som kan forutsætte, at der tilstaaes et enkelt land eller et enkelt lands borgere særrettigheter? Vil ikke i det øieblik monopolet forsvinder i virkeligheten dette land og disse strøk maatte lægges aapne for alle og vil vi vinde ved, at dette land aapnes for alle? Dette er spørsmaal, som vil maatte komme sterkt frem i den diskussion, som maa forutsættes at finde sted, naar forhandlinger er aapnet. Og jeg tror nok, det vil være rigtig, at forhandlerne til at begynde med blir stillet noksaa frit, slik at det først blir en slags orientering av den hele sak, av hele spørsmålets stilling baade indbyrdes mellem Norge og Danmark og rent internasjonalt, - at man ikke binder hænderne og at man ikke trækker for snevre grænser for de forhandlere, som skal representere Norge i et slikt forhandlingskoncilium. Forutsætningen maa naturligvis være, at forhandlerne paa sin side nøie, hyppig og samvittighetsfuldt holder den norske

regjering i kontakt med, hvad som foregaar, forat den norske regjering naarsomhelst kan skride ind, hvis den tror, at forhandlerne er paa farlige veie. Jeg tror, at det, vi idag naar til gjennom denne enstemmige indstilling, det er et langt skridt frem; men det er ogsaa bare et skridt frem. Vi staar overfor mange vanskeligheter, som endnu maa løses, før vi naar frem til for Norge tilfredsstillende forhold med hensyn til Grønland. At det vil virke sterkt baade i Danmark og utover, at denne indstilling blir vedtat enstemmig, det sier sig selv; men jeg vil henstille til præsidentens overveielse og til Stortingets overveielse, om det ikke vil øke styrken av det indtryk, som denne sak gjør, ikke alene at den behandles hurtigst og kortest mulig idag - for ogsaa forhandlingerne idag vil nok bli gjenstand for opmerksomhet utenfor denne sal, det kan man være sikker paa -, men at det, som sker imorgen, sker uten debat. Jeg tror, at det vil være en stor fordel. Det spørsmaal var oppe til drøftelse ogsaa inden venstres gruppe, og jeg tror, det da vandt almindelig tilslutning, at det sterkeste fra norsk side vilde være, naar denne indstilling blev referert, at den da akseptertes av regjeringen og derefter blev enstemmig vedtat, uten at et ord blev sagt fra salen. Jeg henstiller til præsidentens overveielse og til Stortingets overveielse, om ikke dette skulde være en god og sterk fremgangsmaate.

Scheflo: Det var selvsagt, at denne indstilling maatte bli enstemmig, naar konklusjonen gaar ut paa intet videre end at opta forhandlinger om spørsmålet, og det var ogsaa forutsætningen fra første dag av, at man skulde se til at faa istand en enstemmig indstilling. Ogsaa præmissene er i alt væsentlig enstemmige. Men jeg vil tilstaa, at jeg under behandlingen av denne sak har tænkt meget og - jeg tror, jeg kan si - jeg har tænkt meget godt, som ikke kunde bli med i indstillingen. Jeg har i denne sak været delvis i samme stilling som høires utenrikspolitiske eksperter har været i saa mangen gang, naar det gjaldt utenrikspolitiske spørsmaal, forhandlinger med andre lander, hvor regjeringen stod vanskelig i det, den skulde hævde landets interesser - høire var uenig med landets regjering og sa det greit og gjorde, hvad det kunde, for at svække regjeringen overfor det andet land. Jeg vil si, at jeg kunde anføre meget i denne sak, som var til gagn for vort parti, til partipolitisk nytte for os kommunister, og som vilde være til stor skade baade for venstre og høire. Jeg har renoncert. Vi har latt være at slaa partipolitisk mynt paa den sak der. Men her for lukkede døre vil jeg si det, at Grønlandssaken er en sak, som vidner om, at vort utenriksvæsen er i høieste grad uduelig. Det er et stort spørsmaal, hvad vi faar igjen for alle de millioner, som bevilges til utenriksvæsenet. Er det slik i andre hovedsteder som i Kjøbenhavn? Hvad har vi en minister for i Kjøbenhavn, naar han ikke kunde varsle om dette? For det andet viser det, hvor litet der i grunden er av virkelig patriotisme, av virkelig nationalfølelse, av virkelig historisk sans hos det store borgerskap i Norge, som har ledet landets politik i de senere aar - ikke bare blandt høirepolitikere, men ogsaa blandt

venstremænd. Vi har Gunnar Knudsens uttalelser om avkroken, vi har hans uttalelser fra utenrikskomiteen om Grønlandssaken og vi har utenriksminister Michelets bemerkninger i utenrikskomiteen, da denne sak blev nævnt, og Ihlens, - storkapitalister, som staar fjernt fra det arbeidende folk, men som 17. mai og ved andre anledninger snakker meget om historisk sans og national følelse. Hvorfor faldt det dem ikke ind, at Grønlandssaken var en viktig sak? Forklaringen var ganske enkelt, at Grønland laa tilfældigvis utenfor den radius, hvor de norske storkapitalistiske interesser ligger. Det var forholdsvis beskedne kapitalister, smaa kapitalister, arbeidsfolk og middelklassefolk, som hadde sine interesser paa Grønland. Det var ingen store bankchefer, inden stor Sam. Eyde, som hadde nogen drift paa Grønland. Derfor laa ogsaa Grønland utenfor den norske regjerings fantasi. Først etterpaa, da skandalen var kjendt og da folk begyndte at snakke om det, da blev det blaast allarm, og efter hvert har ogsaa regjeringen forstaat, at her rørte man ved et ømt punkt hos det norske folk. Nu vil jeg paa den anden side si, at slik som der er stellet med denne sak, saa tror jeg, der skal større statsmænd til end dem, som de norske borgerlige partier er istand til at skaffe os, for at berge saken helt og holdent. Derfor er det saa meget mere beklagelig, at man har kunstig medvirket til at spænde forventningen høiere end klokt kunde være. Man har agitert her indad med resolutioner og foredrag, som nok kan være berettigede i og for sig - jeg respekterer og forstaar alle disse taler og resolutioner - men der er ingen, som har staat frem og fortalt folk sandheten. Derfor tror jeg, at en stor del av det norske folk den dag, det staar overfor dette resultat, vil bli dypt skuffet. Vi er enige idag; vi skal imorgen stemme for resolutionen. Jeg er taknemlig, hvis man vil gjøre det saa enkelt og saa prunkløst som mulig. Jeg er ingen ynder av patriotiske taler - jeg skulde sette mere pris paa, om regjeringen, naar det kommer til stykket, vil mande sig op til handling. Det tror jeg ikke den gjør. Men man skal ialfall ikke yderligere bidra til at spænde forventningerne høit. Vi har i de aller sidste aar foruten paa Grønlandssaken ogsaa litt et andet stort tap, kanskje et meget større tap end det, vi har lidt i Grønlandssaken, det var i Petsjengaspørsmålet. Ogsaa der skyldes det delvis uduelighet og delvis undfaldenhet hos det norske utenriksvæsen. Ogsaa den sak forhandles der om; endnu foreligger ikke resultatet av forhandlingerne. Tiden er endnu ikke inde til at la det norske folk faa vite, hvad som der foreligger; men likesom jeg, naar tiden er inde, naar pæren er moden, vil si min mening om det norske utenriksvæsens forhold i Petsjengaspørsmålet, slik vil jeg ogsaa, naar tiden er inde, si det, som er sandt om Grønlandssaken.

Morell: Jeg har tidligere hat anledning til at gi uttrykk for, at jeg er meget ængstelig for, at vi her indlater os paa noget, hvorved vi kan kjøre os aldeles fast, og jeg for min del mente det vilde være meget beklagelig, om saa skulde ske - saa meget mere beklagelig som det jo ikke her alene er regjeringen, som optar forhandlinger, men det sker i henhold til en Stortingsbeslutning, og jeg forutsætter, at Stortingets

beslutning blir enstemmig. Det vilde derfor gjøre et desto mere nedslaaende indtryk, er jeg ængstelig for, paa vort folk, om det skulde vise sig, enten at Danmark ikke var villig til at indlate sig i underhandlinger med os eller at underhandlerne kom hjem praktisk talt med tomme hænder. Jeg kan ikke frigjøre mig for, at saaledes som indstillingen er formet - den lyder jo paa fri forhandling om Grønlandsspørsmålet -, saa vil den lettelig indadtil gi indtryk av, at det er det norske Stortings mening at ta op Grønlandsspørsmålet i hele dets store bredde, saaledes som vi nordmænd tænker os Grønlandsspørsmålet, og utadtil, likeoverfor Danmark, vil det ogsaa let komme til at gi indtryk av, at vi vil gaa videre end til det, Danmark har tilbudt, nemlig fri forhandling om vore fangst- og fiskerettigheter. Jeg er derfor bange for paa den ene side, at vort folk vil komme til at bli overordentlig dypt skuffet, og paa den anden side at vort forhold til Danmark kan bli daarlig, værre end det er idag. Det vilde efter min mening være et overordentlig uheldig resultat av den beslutning, vi nu staar foran at skulle fatte.

Jeg skal være enig i det, at konstitutionskomiteen har søkt at lægge stoffet saa vel tilrette for os som det overhodet er mulig, og jeg er enig med den ærede ordfører i - jeg har ogsaa det indtryk -, at man har forsøkt at holde sig paa den helt nøgterne side, og at alt er lagt helt og retskaffent frem; men kan vi se bort fra forholdet, saaledes som det nu engang faktisk er? Selv om vi er overordentlig nationale, maa vi vel dog erkjende for os selv, at Danmark har sittet med "Grønland" i over 100 aar, og vi kan da vel ikke vente, at Danmark skulde ville gi fra sig, hvad det faktisk sitter med? Vi kan da vel ikke vente, at det skulde være villig til at opta forhandlinger om noget, som dog faktisk engang er dets besiddelse? Jeg kan ikke tænke meg, at en suveræn stat skulde ville indlate sig paa et saadant forhandlingstema. Hvorledes er det saa med Øst-Grønland? Der sier jo den ærede ordfører for konstitutionskomiteen, at skulde ikke forhandlingerne føre frem, ja, saa faar vi falde tilbake paa voldgift. Men er ikke praktisk talt hele verden bundet, eller er det ikke saa, at alle de, som har noget at si her i verden, allerede har bundet sig? Der har været liten tid for mig til at sette mig ind i saken; men jeg har søkt saa godt jeg har kunnet, at følge med i de informationstimer, vi har faat i vor gruppe, og jeg har forsøkt at sette mig ind i dokumenterne saa godt jeg har kunnet ved en flygtig gjennemlæsning; men mit indtryk er, at de, som raader over verden idag, de staar paa Danmarks side. Og da kan jeg ikke forstaa, at det kan nytte for et litet land som Norge at komme og si, at fører ikke forhandlingerne frem, saa vil vi gaa til voldgift. Det fremgaar av dokumenterne, saavidt jeg har kunnet læse dem, at Amerika har bundet sig, at Stor-Britannien har bundet sig, og Frankrige har erklært, at det har intet mot denne ordning, og jeg vet ikke, at der er nogen andre til paa jorden, som tæller nu, end Stor-Britannien, Frankrige og Amerika. Jeg vilde bare ha sagt dette; for jeg tror desværre, vi blir skuffet. Vi er ikke i den samme situation idag som vi var den 7de juni; for den 7de juni hugget vi knuten over, da var det det vi gjorde; det kunde vi gjøre, vi kunde hugge

knuten over og si til motparten: kom til os. Men nu er vi ikke i den situation, at det er en knute, som skal hugges over; det er en knute, som skal bindes, og for at faa bundet den knute maa vi gaa og hente motparten. Det er den store forskjjel. Og vi kan desværre ikke faa hentet vor motpart - det er den store forskjjel. Jeg nærer en overordentlig stor veneration for den tidligere utenriksminister Ihlen, og jeg har personlig den største høiagtelsen for ham for alt det arbeide, han har gjort under krigen for vort land; men jeg kan ikke si andet end at det forekommer mig, at hr. Ihlen har - ut fra det syn, han hadde paa saken dengang - i 1919 - avgitt en erklæring, som ialfald Danmark - mener jeg - er berettiget til at opfatte som en bindende uttalelse fra den norske regjering paa det tidspunkt om, at der ikke skulde bli lagt nogen vanskeligheter i veien for at anerkjende Danmarks overhøihet.

Jeg hørte med interesse paa, hvad den tidligere utenriksminister, hr. Mowinckel, uttalte i anledning av hr. Ihlens uttalelse. Men det maa være mig tillatt at gjenkalde i erindringen, hvad hr. Mowinckel uttalte i et hemmelig møte her i Grønlandsspørsmålet den 18de januar 1923. Hr. Mowinckel uttalte dengang: "Spørsmålet meldte sig den 14de juli 1919, da den danske sendemand Krag kom til utenriksminister Ihlen for at meddele ham, at den danske regjering hadde faat underretning fra Paris om, at Spitsbergenspørsmålet vilde bli behandlet av en kommission paa 4 medlemmer - amerikansk, britisk, fransk og italiensk, og han tilføiet, at dersom den danske regjering skulde faa nogen forespørsel fra denne kommission, vilde den danske regjering være beredt til at svare, at Danmark ingen interesser hadde paa Spitsbergen, og at Danmark ingen grund hadde til at motsætte sig Norges ønsker for spørsmålets ordning. I denne forbindelse tok den danske minister op Grønlandsspørsmålet og sa, at ogsaa Danmark har et spørsmål, som interesserer meget sterkt, og det er spørsmålet om at faa samtlige interesserte magters anerkjendelse av Danmarks overhøihet over hele Grønland. - Dette spørsmål fortalte han var blitt aktuelt ved forhandlingerne med Amerika om salg av de vest-indiske øer i 1916, idet Danmark hadde fundet det riktig og klokt med engang at sikre sig mot mulige amerikanske tendenser ogsaa i retning av Grønland ved at søke at faa slaa fast, at hele Grønland laa under dansk suverenitet. Og han vilde gjerne ha en uttalelse om den norske regjering's stilling i denne sak. Han refererte i denne forbindelse De forenede staters erklæring, som gik ut paa, at "De forenede stater ikke vilde motsætte sig, at den danske regjering utvidet sine politiske og økonomiske interesser til hele Grønland." Utenriksminister Ihlen svarte, at saken skulde bli overveiet" - og vi vet alle, av et andet dokument, nemlig stortingsmeddelelse nr. 12, at Ihlen senere har uttalt sig saa, at "den norske regjering ikke vilde motsætte sig det paatænkte arrangement", - som minister Bryn uttrykker sig i sin meddelelse til den amerikanske utenriksminister Lansing. Jeg tror nok, at Danmark har en sterk grund til at mene, at der fra norsk side ikke vilde bli lagt vanskeligheter i veien for overhøiheten. Det vil jeg ogsaa bede tat i erindring. Jeg synes

ikke, det tjener til noenting, naar vi skal behandle en sak som denne, at vi forsøker at se bort fra kjendsgjerninger.

Vi, som var med i 1905, vi, som hadde den overordentlige livsoplevelse at være med i 1905, vi visste, at vi maatte regne med realiteterne, og vi regnet med realiteterne. Vore ledere dengang saa nøie paa og overveiet alle sider ved spørsmålene før de blev lagt frem for Stortinget. Vi gik ikke i blinde dengang. Men derfor naadde vi ogsaa vort maal. Og jeg skulde ønske, at det samme kunde være tilfældet her. Jeg vil for min del nødig - og jeg kan gjerne si ikke - være med paa, at vi skal sende forhandlere til Danmark, som vises tilbake eller som kommer hjem igjen med et resultat, som skuffer hele det norske folk. Derfor har jeg villet si fra, at jeg har mine betænkeligheter.

Utenriksminister Michelet: Jeg hørte paa hr. Scheflo, og jeg sa til mig selv i mit stille sind: Er der nogen, som jeg misunder forførdelig i dette øieblik, saa er det virkelig d'herrer, som tidligere ikke har hat nogen befatning med denne sak. De kan staa frem her idag og slaa sig for sit bryst og si: "Gud bevare mig, hvilke dumrianer Dere har været, alle de andre tilhobe."

Gunnar Knudsen og hans regjering, Gunnar Knudsen og Ihlen, Løvland og Blehr - og jeg tror, hr. Mjelde, som jeg har den ære at staa like overfor, var med dengang - hr. Olsen Nalum og alle de andre - Gud hvilke tosker de var. Utenrikskomiteen, dumhet paa dumhet! Regjeringerne, som kom bakefter, dumhet paa dumhet! Jeg har villet la disse folk passere lite grand revy. Det er jo saa, at ialfald enkelte av dem til dato ikke har været helt blottet for almindelig borgerlig tillid. Og denne revy kunde kanskje stemme en og anden lite grand til eftertanke ogsaa. Maaske en og anden kunde sige til sig selv: Er det nu saa ganske sikkert, at du vilde ha gjort det bedre, om du hadde været med dengang? Det var mænd av alle partier. Der var mænd - f.eks. i Gunnar Knudsens regjering - med et helt menneskelivs politiske erfaring bak sig, folk som hadde staaet i de politiske kampe i første række. Jeg har selv ved en given leilighet tillatt mig at betegne en av de mænd som en national skildvagt. Det er ikke een hest, som har snublet, det er en hel stald, som har snublet i tilfælde. Hvorledes kan det nu forklares, at dette er gjort? Jeg hadde ikke tænkt at komme ind paa dette; men jeg synes, at efter den hanske, som er kastet til de partier, som tidligere har hat med saken at gjøre, kan jeg ikke og bør jeg ikke skyte det fra mig. Hvorledes er det gaat til, at saken er kommet i den gjænge, den er? Grundene kan være mange. Jeg avviser for mit vedkommende helt den opfatning, som hr. Scheflo - saavidt jeg forstod - gjorde gjældende, at det var kapitaliststyret, som præget politikken ved denne leilighet. Der var saavisst socialistiske repræsentanter tilstede i utenrikskomitemøtet. Nordlandsrepræsentanter og andre var med der. Jeg tror, den første grund tør siges at ha været den, at begrepene var ikke dengang saa sikre, faste og utviklede, som de er blit siden. Jeg har et selvlevelsens eksempel paa det. Det hændte mig forleden dag, at jeg blev talt til ute i korridoren av en person, som sa: "Jeg husker saa

godt, utenriksminister, dengang De sidst var utenriksminister. Jeg møtte Dem. De var forstemt. De talte til mig om Grønland. Det hvilte paa Dem. Jeg forstod det ikke dengang, jeg forstod det ikke" - sa vedkommende - "Nu forstaar jeg det." Vedkommende staar nu i første linje blandt dem, som - jeg holdt paa at si bestiller, det var et stygt ord - de som søker at faa resolutioner tilveiebragt i den nationale retning, som vi her har set. Begreperne er heller ikke klare den dag idag. Et medlem av denne sal - et medlem, som særlig har interessert sig for disse spørsmaal - bad mig for ganske nylig fæste min opmerksomhet paa en bestemt person, som hadde gjort Grønlandsspørsmålet til noget nær sit livs studium, som var ekspert paa dette omraade, og ta under overveielse, om ikke denne mand kunde knyttes til den vordende delegation. Jeg talte med vedkommende forleden dag. Han sa: Intet fornuftig menneske kan da bestride Danmarks suverenitet i dette øieblik over hele Grønland. Vedkommende gjentok dette i ord, som var sterkere og mere utførlige, end jeg her har referert dem. Jeg tror, jeg ikke begaar nogen indiskretion, naar jeg siger - jeg ønsker ialfald ikke, det skal komme videre - at jeg har hat anledning til at se en uttalelse i den aller sidste tid fra en lærer i folkeret ved vort universitet, professor Morgenstierne. Han siger, at der er jo ingen tvil om, at Grønland idag i sin helhet er undergit dansk suverenitet. Det er det resultat, han er kommet til paa basis av folkeretsstudier og undersøkelser av disse forhold. Jeg nævner en mand, som saken blev forelagt for i min tidligere ministertid, en mand, som til dato har staat som en av vore store, nationale helte, og som omfattes med tillid i alle leire, professor Nansen. Han sa: Vi har intet andet at gjøre end at anerkjende Danmarks suverenitet over hele Grønland. Jeg erindrer det ikke i dette øieblik; men jeg tror ikke, at han blev forelagt de dokumenter, som vi var i besiddelse av. Det er mulig, jeg kan huske feil. Jeg konfererte ogsaa paa den tid med de folk, som man sa mig var historiske eksperter. Jeg skal ikke nævne nu nogen navn. Det var det ene hensyn, som jeg mener kan ha gjort, at den tidligere regjering - Gunnar Knudsens regjering - er kommet til at betræde de veie, den her har betraadt. Jeg kan videre tænke mig, at den smarte sammenkobling av Spitsbergenspørsmålet og Grønlandsspørsmålet, som vi har set, ogsaa kan ha gjort noget. Den ene tjeneste er den anden værd. Den daværende regjeringens øine var ganske utvilsomt mest henvendt paa Spitsbergenspørsmålet. Det gjaldt at faa det frem. Den ene tjeneste er den anden værd. Dette er en konstruktion, som jeg har gjort mig. Der er andre tilstede, som maaske kan uttale sig med større sikkerhet om det.

Saa kom saken til utenrikskomiteen. Den, som har sittet i utenrikskomiteen, vet, hvorledes saken der blev behandlet. Intet varsel, vævet ind i en anden sak, referert saa at sige som en halvt kurant sak. Gunnar Knudsen uttalte: "Da dette spørsmaal kom op i regjeringen, var vi samstemmig om, at hvis Danmark har nogen interesse av aa faa overhøihetsrett over den i de senere aar opdagede del av Grønland, altsaa Nord-Grønland, er det ingensomhelst grunn til aa motsette sig det." Jeg setter her fingeren paa det, at hvad der den gang blev nevnt, det var

likesom Nord-Grønland. Det blev tatt halvveis i likhet med det da den danske regjering tidligere utvidet sin suverenitet punkt for punkt. De underrettet de andre om det de hadde gjort flere ganger. Intet vakte motsigelse. Da jeg fikk dette referat, fikk jeg med dyp beklagelse se at jeg skulde ha latt falle nogen ord under denne saks behandling som herr Scheflo nu har dvelet ved. Ordene var mig ganske fremmede. De har ikke vært mig forelagt til revisjon paa forhaand. Hvorvidt ordene er falt som de staar her, det tør jeg ikke si. Iallfall kan jeg med bestemthet si at de ikke var bestemt aa tas inn i noget offisielt referat. At jeg har sagt det til en sidemann paa den maate at de er blitt hørt, det er godt mulig; men jeg vet og erindrer at jeg ved samtale med Gunnar Knudsen, da vi talte om de ting, har vært inne paa det. Jeg hadde ikke tenkt aa dvele ved det forbigangne, men da dette er trukket frem paa den maate som det er gjort her, har jeg villet si det jeg her har sagt. Jeg vil ogsaa tilføie, at min bestrebelse i hele denne sak har vært ikke aa blande nogetsomhelst som heter partipolitikk inn. Da jeg som privatmann saa at der var tegn i den retning, saa søkte jeg og fikk ogsaa de første stanset. Da jeg igaar leste at utenbys aviser kom med uttalelser om utenriksminister Ihlen, søkte jeg straks aa komme i telefonisk forbindelse med vedkommende, men fikk dessverre ikke svar. Jeg skal sørge for at det kan bli gjort alt for aa stanse det. Jeg er enig i hvad herr Mowinckel sa, at det aa angripe herr Ihlen paa den maate som her er gjort, det er mindre riktig.

Det som imidlertid interesserer oss alle i dette øieblikk - iallfall mig som utenriksminister meget - det er det: Hvorledes er linjene fremover? Jeg benytter her først anledningen til aa besvare en forespørsel som sakens ordfører stillet til mig, hvorvidt den danske regjering vil gjøre til sin den politikk eller de uttalelser som er kommet til orde gjennom Scavenius's intervju. Jeg har dokumenter der nede paa min plads, som gir svar paa det. Her er et telegramm som utenriksdepartementet fikk igaar eller iforgaars - jeg husker ikke akkurat bestemt dagen - fra vaar minister i Kjøbenhavn, som var kalt op til konferanse med den danske utenriksminister, som sier: "Danmarks utenriksminister hadde visstnok i note 5. februar uttalt sig paa lignende maate som avisuttalelsene angaaende aarsakssammenheng mellem Spitsbergen og Grønland, men ansaa offentlig diskusjon herom nu uheldig for saken." Jeg synes at dette peker i den retning at den nuværende danske regjering gjør til sin den politikk som kom til syne i den tidligere utenriksminister Erik Scavenius's ord. Det som interesserer - tillot jeg mig aa si - det var fremgangslinjene, hvad vi gaar i møte, hvad vi staar overfor. Det første vil jo i vesentlig grad avhenge av det danske svar. Hvis danskene sier nei, de vil ikke gaa til forhandling, saa hadde jeg tenkt mig, naar Stortinget da er gaatt fra hinannen, at vi foreløbig intet foretok, før Stortinget kom sammen igjen, saa vi kunde diskutere saken. Det er jo ikke saa lang tid Stortinget har ferie. Nogen okkupasjon av Grøndlandsterritoriet i mellemtiden hadde jeg ikke tenkt mig vi skulde gjøre i det hele tatt, men la saken hvile til Stortinget traadte sammen. Gaar saa danskene med paa forhandlinger, saa er jo den prinsipale fullmakt som vi

har aa gi vaare forhandlere, gitt: terra nullius. Jeg har videre forstaatt dokumentene saaledes, at det fra Stortingets side ikke vil møte nogen vanskelighet at vaare forhandlere orienterer sig, uten aa binde nogen, mest mulig med hensyn til hvor langt Danmark kan tenkes aa ville gaa i sin imøtekommenhet, -, hvis det altsaa ikke gaar med paa terra nullius og vi ikke faar nogen ordning, at de da orienterer sig mest mulig, saa at regjeringen kan være underrettet om det i tilfelle til Stortinget trær sammen til høsten. Jeg er enig i det som herr Mowinckel uttalte, at forhandlerne bør stilles fritt, og at det ikke trekkes for snevre grenser for dem. Der falt en uttalelse fra herr Mowinckel som jeg oppfattet derhen, at han vilde anse det heldig at det straks blev foretatt en oversettelse i alle 3 fremmede sprog av denne innstilling, og at den blev sendt rundt omkring. Jeg vet ikke om jeg har missforstaatt ham.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det er riktig det. Det er min mening.

Utenriksminister Michelet: Tanken er mig ny, og vi vet det er ikke saa lett aa ta stilling til en saadan tanke med det samme den er fremsatt. Jeg synes at det foreløbig maa være nok at den er tilstillet samtlige legasjoner her og der, og man kan være sikker paa at legasjonene oversetter det nok og orienterer de andre. Aa faa den oversatt nu allerede forinnen forhandlingsspørsmålet er kommet i vei, aa faa den saa aa si kastet rundt som et kampskrift, det er jeg ikke sikker paa for øieblikket vil være den riktige politikk. Imidlertid er det klart at hr. Mowinckels henstilling vil bli tat under overveielse.

Med hensyn til sakens behandling imorgen har det for mit vedkommende den hele tid været ønsket, at saken skulde bli behandlet paa den maate som av herrerne Mowinckel og Scheflo antydte, at den blir vedtat enstemmig og uten debat. Jeg gaar ut fra at jeg, skjønt dokumentet er betegnet som hemmelig, har Stortingets bemyndigelse til at tilstille den danske minister her dokumentet, forinden møtet finder sted imorgen tidlig, saa vi kan undgaa den ubehagelighet - eller hvad jeg mener vil være en ubehagelighet - at han maaske kommer til at læse det hele i aviserne uten at ha faat besked fra de norske myndigheter. Jeg gaar ut fra at jeg har den fuldmagt og den tilladelse.

Hambro: Den ærede utenriksminister kom ind paa en art historisk overblik over den maate, hvorpaa denne sak hadde været behandlet i utenriksdepartementet av de skiftende regjeringer og de skiftende utenrikskomiteer i Stortinget, og den ærede utenriksminister fældte en slags generell frifindelsesdom over alle dem, som hadde været sigtet for at ha behandlet denne sak paa en mindre tilfredsstillende maate. Rigtignok var de eneste præmisser han kunde anføre for denne frifindelse, at det var folk som paa andre omraader hadde været nationalt vaakne og hadde nydt medborgerlig tillid. Det er altid noget svake præmisser, og jeg maa tilstaa at jeg skulde ha ønsket, at den ærede utenriksminister ikke hadde holdt den tale. For det faktiske forhold er det, at ingen som undersøker

sakens forløp ut fra et historisk syn, kan frifinde de folk som har hat befatning med den. Der er undskyldende momenter nok tilstede, men de feil som har været gjort, henger uløselig sammen med det historiske diletterteri, som har præget vor utenrikspolitikk fra 1905 av, som det jo ogsaa var at vente; og det henger uløselig sammen med den mangel paa historisk viden og innsigt, som har været utenriksdepartementets store svakhet, og som utenriksdepartementet nu efterhvert burde erkjende paa den maate, at det ikke tok op nogen sak av utenrikspolitisk betydning uten at søke historisk bistand. Det er selvsagt at de ting som hr. Scheflo nævnte - om at storkapitalismen ingen interesse hadde av Grønland o.s.v. - jo ligger ganske ved siden av det som har været forløpet i denne sak. Nei, det som har været forløpet, har været det likefremme, at da spørsmålet kom op, blev det ikke behandlet av folk som vidste hvad det gjaldt, det blev ikke behandlet av folk som kunde Norges historie, og det blev ikke behandlet av folk som forstod, at ethvert utenrikspolitisk spørsmål som kommer op til behandling i en regjering, maa undersøkes historisk. Hvis der i utenriksdepartementet hadde sittet en eneste funktionær som kunde mere av Norges historie end man læser til middelskoleexamen og til artium, kunde saken ikke ha været tat paa den maate. Og det forførdende er ikke at Ihlen gjorde en bommert, men det forførdende er at den samlede regjering, at de som sat i utenrikskomiteen i 1919, at det utenriksdepartement som stod til hr. Ihlens disposition, - det forførdende er at der ikke noget sted blandt disse fandtes en med det historiske instinkt vaakent paa dette punkt. Ja, der var tilsynelatende ikke engang nogen med det faktiske instinkt vaakent; for der blev ikke engang av utenriksdepartementet i 1919 forespurt i handelsdepartementet, om Norge hadde reelle, faktiske, materielle, økonomiske interesser paa Grønland. Det burde dog ha været gjort. Jeg vover at si, at hvis der hadde sittet nogen historisk kundskap deroppe, kunde saken ikke ha været tat paa den maate. Det samme gjælder Spitsbergen-spørsmålet og den maate hvorpaa det blev behandlet, og det samme gjælder vore grænsespørsmål med Finland og Rusland. Jeg har hat anledning til at nævne disse ting før, og de maa understrekes paany og paany, indtil det gaar op for utenriksdepartementet at det viktigste i et utenriksdepartement er, at den historiske innsigt er repræsenteret; uendelig meget viktigere end folkeretslig kundskap og formel evne i et utenriksdepartement er det, at det nationalhistoriske instinkt findes der, og at den nationalhistoriske viden er der. Det har ikke været tilfældet i vort utenriksdepartement, og det synes som det ikke er gaat tilstrækkelig op for dem som har ansvaret, at det er den store svakhet. Det var ikke nogen tilfældighet at man i gamle dage hadde en stilling som het rikshistoriograf, det var ikke en tilfældighet at man til raadighet for utenriksdepartementet hadde de ypperste historiske eksperter; og det er vanlig skik i enkelte land, særlig i de land som har en indarbeidet tradition i utenrikspolitisk henseende, at en av landets første historikere er spesielt knyttet til utenriksdepartementet som dets konsulent. Det vilde være at ønske at saa hadde været tilfældet ogsaa hos os; da var denne

sak ganske sikkert blit anderledes behandlet. Det er forsaavidt betegnende, naar den ærede utenriksminister citerte en uttalelse av en expert, som gik ut paa at intet fornuftig menneske vilde bestride at Danmark i øieblikket hadde suveranitet over hele Grønland.

Der blev ikke av utenriksministeren ytret noget om hvad det var som skulde gjøre at intet fornuftig menneske vilde bestride det - hr. utenriksministeren ryster paa hodet - og jeg skulde tænke mig at der intet menneske er i utenriksdepartementet, som var inde paa den tanke, hvad det var som skulde motivere Danmarks ret til Grønland. Nei, det er nok naturlig at ingen i utenriksdepartementet har været opmerksom paa det. Det forhold som betinger at Danmark muligens, i strid med sin senere henvendelse, vil paaberope sig at det har suveranitet over hele Grønland, det er den omstændighet, at da Christian den 4de i egenskap av Norges konge truet kong James av Skotland med krig, hvis han forsøkte at drive fangst paa Spitsbergen, saa var det det han motiverte dette med - det aktstykke findes i de engelske registre og ganske sikkert ogsaa i danske - at Spitsbergen var en del av Grønland, som ubestridt siden 1261 hadde tilhørt Norges rike og været et uløselig ledd av Norges rikes krone. Det er et interessant aktstykke, forsaavidt som det viser hvorledes de to spørsmal hører historisk sammen; og det er interessant og til belæring for os, forsaavidt som utenriksdepartementet under sin befatning med begge disse spørsmal har været ganske uopmerksom paa dette dokument. Det findes dog nævnt i hr. Ræstads bok om Spitsbergen, som paa et altfor sildig tidspunkt blev utgit.

Jeg nævner disse ting, fordi jeg mener at det er viktig at vi trækker en historisk lærdom av det som er passert. Det er ikke saa meget en enkelt mand eller en enkelt gruppe av mænd som der er noget at lægge til last, og det er ogsaa i og for sig noget mindre tillokkende at rippe op i de ting nu; men hvad der har betydning er, at systemet ikke har været tilfredsstillende, og at der herefter maa følges et andet system.

Jeg ser det slik, at Danmark ved at bringe Grønlandsspørsmålet frem paa den maate hvorpaa det har været gjort, har git Norge den eneste usøkte anledning som kunde fremby sig for vort land, til at forsøke at faa gjort om igjen noget av det som skedde i 1814 og som blev bekræftet i 1821. Der er intet suverant rike i Europa, som nogensinde gjennom et noget længere tidsrum er blit behandlet av en anden stat, og endsi av et tvillingrike, slik som Norge er blit behandlet av Danmark. Systematisk plyndret gjennom de sidste aarhundreder av en union og tvunget til et oppgjør som ikke gav os nogen av de ting som et suverant rike har krav paa at faa, har vi fra 1821 og indtil 1905 været optat av de unionspolitiske kampe; og det andet var glidd noget tilbake i vor nationale bevissthet. Men det var først i den sidste menneskealder at det var glidd tilbake. Hvis man læser de lærebøker i Norges historie som blev brukt i skolerne indtil 1860-1870-aarene, vil man se hvorledes vore fædre og bedstefædre betraktet det som skedde i 1814, og man vil se hvor levende smerten var. Men efter begivenheterne i 1864 og den national-romantiske skandinavisme dengang, gled der

ind en noget anden tone, og saa kom i 1880-aarene de unionspolitiske kampe, som la beslag paa vor opmerksomhet. Men det maatte man kunne si sig selv, at det var alene et tidsspørsmål naar den norske nationalbevissthet efter 1905 paany maatte ta op til beskuelse, til drøftelse og benytte til selvprøvelse det hele forhold til Danmark, slik som det var lagt til rette. Og naar danskerne ved sin behandling av Grønlandsspørsmålet har git Norge en anledning til at bringe disse ting under overveielse paany, da er det en ganske overordentlig viktig og en ganske overordentlig langtrækkende sak. Jeg ser det likefrem som en prøvesten paa hvad vi duer til som nation. Jeg ser ikke Grønlandsspørsmålet som noget absolut isolert fænomen, jeg ser det som et ledd i en national utvikling; og jeg mener at hovedformalet med at ta denne sak op og at føre disse forhandlinger, det er ikke bare det isolerte Grønlandsspørsmål, men det er hele spørsmålet om det nationale oppgjør, og om der findes en mulighet for at skaffe os tilbake nogen av de værdier vi har tapt, selvsagt ikke paa den maate at vi trær frem og siger at vi vil ikke længere anerkjende det som fandt sted i 1819 og 1821, men at vi bringer til Danmarks kundskap og at vi bringer til verdens kundskap det som er skedd og hvorledes vi ser paa det. Og Danmark staar her historisk set meget svakt, ikke mindst paa grund av det økonomiske oppgjør det har maattet foreta med Island, et oppgjør som var planlagt av P.A. Munch, likesom hele Jon Sigurdssøns aktion for Islands selvstyre skyldes impulser fra P.A. Munch og den norske historiske skole. Man er fuldt opmerksom paa de ting i Danmark, og man vet hvor svakt man staar.

Om de forhandlinger som eventuelt skal optages med Danmark, fører til en løsning av Grønlandsspørsmålet eller ei, er for mig en mindre viktig del av denne sak. Der var tilføiet os en uret som har meget faa sidestykker i verdenshistorien. Det holdt paa at forkapsle sig, det gamle saar, det holdt paa at lukke sig og bli et arr, et varig mén for vort hele folkelegeme. Takket være Danmarks skridt paa Grønland er saaret brudt op, og selve den ting at holde saaret aapent og holde spørsmålet oppe har efter mit skjøn en saa stor national betydning, og er saa værdifuldt for os i forhold til at la det hele bli glemt, at vi skal være taknemmelig for, at det er skeet. Jeg mener ikke, at det har nogen særlig stor vegt at bringe disse forhandlinger om Grønlandsspørsmålet til en hurtig avslutning - det er ikke først og fremst det som skal ske; vi skal holde spørsmålet oppe. Hr. Morell brukte det uttrykk, at vore forhandlere kunde vende tilbake med et resultat, som skuffet hele det norske folk. Nei, det kan de ikke gjøre. De kan vende tilbake uten resultat; men de kan ikke vende tilbake med et resultat, som skuffer hele det norske folk, for det vil de ikke ha adgang til. Og om de vender tilbake uten noget resultat, er ikke det det værste som kunde hände os. Sønderjyderne hadde under sin nationalitetskamp en opsang, skrevet av Johan Ottosen, som indeholder et par linjer, som ogsaa bør være opsangen for os under vore forhandlinger med Danmark om disse spørsmål. Det er det program, som er formet i sønderjydernes sang i de to linjer, om deres forhold til Tyskland:

De skal vide, at de aldrig ser den sidste;
de skal merke, at ingen bliver træt.

Vi er under vore forhandlinger som nation baade under vore forhandlinger med Danmark og under vore forhandlinger med Sverige blit træt altfor tidlig. Der aapner sig nu for os en liten mulighet for at gaa til forhandling om et enkelt isoleret spørsmaal, som dog kan faa stor betydning, hvis forhandlingsaapningen kan gjøres vid, og hvis vi legger for dagen, at vi har den vilje, at vi ikke vil bli trätte. Det blev uttalt av hr. Morell, at vi er overordentlig vanskelig stillet, for stormagterne staar paa Danmarks side. Ja, det var formelig, som om man hørte en gjenganger fra 1814. Ogsaa dengang blev det sagt, og sagt med betydelig større eftertryk, at man maatte ingenting gjøre, for stormagterne stod paa Danmarks side. Jeg tror ikke, det er saa farlig med dette, at stormagterne staar paa Danmarks side. Der har været forelagt dem fra dansk side et historisk ukorrekt og helt misvisende dokument, som gav det danske syn - det vil si ikke det historiske syn, men det danske syn - paa Grønlandsspørsmålet. Det er det dokument, hvori Hans Egede er kaldt en dansk prest, og Bergen er kaldt en dansk by, som hans ekspedition seilet ut fra, likesom det heter, at Grønland er en ø, som fra gamle tider av har hørt til det danske rike. Og i kraft av denne fremstilling har en række stormagter sagt, at de ingen vanskeligheter vil gjøre ved den ting - de har jo heller ikke nogen interesser deroppe. Derav følger ingenlunde, at de samme stormagter aktivt vil støtte Danmark under nogen konflikt av nogen art - jeg mener kun en diplomatisk konflikt - mellem Norge og Danmark; der er ingen sammenheng mellom de ting. Og det er ikke sandsynlig, at stormagterne egentlig skulde ha nogen sterk aktiv interesse for at støtte det danske syn; og at de vil gripe ind i det, har man ikke paa forhaand nogen grund til at tro; og selv om de det skulde gjøre, er der ingen grund for os til ikke at forfegte vort historiske og nationale syn.

Men der er en anden side ved de forhandlinger, som har været ført her, som det kunde være naturlig at dvæle ved et øieblik, og det er selve den form for diplomatisk meningsutveksling, som endnu brukes av diplomatiet. Der kommer en minister fra et fremmed land op og taler med en utenriksminister, kanskje paa et fremmed sprog, i mange tilfælde paa et sprog, som ikke er morsmaal for nogen av de to herrer, og som kanskje ingen av dem behersker helt til fuldkommenhet. Den ene skriver ned sit referat kanskje den samme dag, kanskje naar han faar tid til det. Den anden skriver ogsaa sit referat av, hvad der er passeret. Den ene part forelægger ikke referatet for den anden part til godkjendelse; ingen vet, hvad der er noteret. Det kommer kanskje til verdens kundskap 5-6 aar senere. Den ene parts referat kan staa i avgjort strid med den anden parts referat. Og saa skal det være paa slike dokumenter, at landenes skjæbne og at viktige avgjørelser skal hvile! Vi, som ikke er bundet av tradition paa det storpolitiske omraade, vi som ikke er i den stilling, at vore diplomater driver forhandlinger med fremmede landes diplomater eller ministre, som efter sit indhold er av den art, at ingen tør føre dem i

pennen, vi maatte dog kunne prøve paa at gjøre et skridt paa retskaffenhetens vei i det mellempfolkelige samvær ved at forlange, at referater av denne art skal godkjendes av parterne. Det maatte dog gaa an for en utenriksminister at gjøre det som enhver forretningsmand og praktisk mand i alle land gjør, naar han fører en samtale av betydning: at han ber om at faa bekræftet sin fremstilling av, hvad der er skeet. Og det maatte gaa an at si likefrem til dem, som her er akkrediteret, at fremstillinger som blir fremlagt aar efter uten at kunne kontrolleres, i mange tilfælde efterat den anden part er avgaaet ved døden, dem vil der ikke bli tat det mindste hensyn til. Det vilde være et fremskridt, om man kunde komme derhen.

Det er saa, at vi er paa en hel række punkter meget vanskelig stillet i Grønlandsspørsmålet paa grund av de ting som har været gjort, netop fordi vi ønsker at være retskafne, og fordi vi ønsker, at har der været git et ord fra norsk side, saa skal man staa ved det. Og den indstilling, som er avgit av den forsterkede konstitutionskomite, er ogsaa ganske naturlig præget av denne vanskelighet.

Kommer vi til internasjonale forhandlinger om disse ting, staar vi ikke meget sterkt, og det maa vi selvsagt være opmerksom paa, og vore forhandlinger og vor hele optræden utadtil maa være innrettet derefter. Det nytter ikke for oss under forhandlingerne med Danmark at spende buen for høit; vi maa heller tie med de ting vi ikke ønsker bragt paa bane nu, fordi det kunde forspilde noget. I konstitutionskomiteens innstilling er man ogsaa gaatt utenom en hel rekke av ting. Man vil legge merke til, at det er vanskeligheter av forskjellig art, som er skjøvet tilside. Vi har vært nødt til at gjøre det, og vore forhandlere vil ganske visst være nødt til at gaa frem med den yderste forsigtighet. Det kan derfor gjerne være at der er dem i Norge, som vil bli skuffet over denne innstilling, og som vil bli skuffet over hvilket som helst resultat av forhandlinger - det kan saa være! Hvis den skuffelse betyr noget, og der er en levende og aktiv kraft i den, skal vi ikke beklage det. Da vil den drive oss fremover til nye skridt og til nye avgjørelser. Men jeg ser ikke nogensomhelst fare i, at der er en sterk stemning utover landet, som krever at man skal opnaa saa meget som mulig; jeg ser ikke nogen fare i, at der kommer resolusjoner som stiller saa store fordringer til storting og regjering, at de ikke kan fyldestgjøre dem. Vor stilling vilde være langt svakere, hvis vi var nødt til at gaa videre, eller hvis vi ønsket at gaa videre, enn forsigtighet krevet at vi skulde gaa. Det er en styrke aa ha den stemning i ryggen; og det vil neppe være klokt at forsøke at helde koldt vand i blodet paa dem, som har vært interessert for dette. Naar vi skal skride til forhandling med Danmark, da vil det under forhandlingerne være godt for dem som forhandler, at ha alle disse resolusjoner i ryggen og at kunne legge dem frem og si: Saaledes er stemningen blandt de norske vælgere, det har vi at ta hensyn til. Jeg tenker man har erfaring nok for det fra arbeidstvistigheter og annet, at det har sin betydning at kunne henvise til, hvorledes stemningen er hos dem paa hvis

vegne man forhandler. Men det er en selvfølge, at den forsterkede konstitusjonskomite i sin innstilling - og det vil være en selvfølge, at ogsaa forhandlerne under sin optræden utad til i alt, hvad de offentlig maa ytre skriftlig eller mundtlig - skjelner mellem det som er nationalromantik, og det som er aktuell og praktisk politik. Men det vilde efter mitt skjønn være en betydelig og en skjebnesvanger feil, om man vilde stille sig paa den maate baade under forhandlingerne og i Stortinget, at man vil forsøke at skyve det som man kan kalde nationalromantik, tilbake, og ikke la det befrugte og ikke la det føre kraft og intensitet til de aktuelle politiske bestrebelse. Det er av historiske stemninger av den art som er kommet til uttryk her rundt om, at allikevel fremtiden bygges op og fremgangslinjene bestemmes. Vi skal ikke være uopmerksom paa det.

Vi kan i vor optreden utadtil og i vore forhandlinger med Danmark om denne sak neppe være forsiktig nok, blant annet av den grunn at enhver fordring som vi maatte komme med og som vi ikke paa det nuværende tidspunkt kan faa gjennomført, den vil svække vor fremtidige stilling, - den vil kanskje forspilde for alle tider en utsigt til at faa løst et mindre eller et større spørsmål. La oss være klar over det, at vi holder alle de ting tilside, som vi ikke nu kan naa frem med, vi holder alle de ting tilside, og vi søker at naa de positive resultater der hvor vi kan naa dem. Men la oss ikke hverken i denne sal eller utenfor den tale spottende eller tale ironisk om dem, der ser det som et fremtidsmaal at føre de gamle norske utland tilbake til fellesskapet med Norge paa den ene maate eller paa den annen maate; for man kan være ganske forvissat om, at om vi spotter det idag, vil der komme den dag om ikke lenge, da det vil være aktiv politik. For oss er det en oppgave - idet tiden endnu ikke er moden til dette - ikke at forspilde nogensomhelst chance til senere at gjennomføre disse ting. Norges samling er ikke fullbyrdet, og Norges nationale instinkter blir ikke saa ranke som de skulde være, og hele vaar folkeæts historiske bevidsthed har ikke paany knyttet forbindelsen med sin fortid, før det helt kommer til realisasjon, - her har vi vaar første og nærmestliggende utenrikspolitiske oppgave.

W. Konow: Jeg synes ikke, der er grund til at si ret meget. Men jeg føler trang til at uttale min tilfredshet og glæde over den indstilling, som er fremlagt for os, baade den, som skal offentliggjøres, og den, som er hemmelig. Jeg synes, komiteen klokt og rigtig har utført det hverv, som vi har git den. Nu er jeg ganske enig i, at naar man skal lægge det frem ikke alene i vort eget land, men ogsaa for hele verden, for Danmark, det land hvormed vi skal forhandle, da er det av vigtighet, at vi tar med de nationale strenge og hele den nationale betydning det har for os, dette med Grønland. Det er rigtig, og det vil vistnok ikke undlate at gjøre sin virkning. Men jeg er bange, vi ikke opnaar det, vi tænker os, eller som folk tænker sig, man vil opnaa ved disse forhandlinger, jeg vet ikke engang, om man vil motta tilbud om forhandlinger. Men det tror jeg er sikkert, at vi paa denne maate tilslut naar

frem, at vi paa denne maate til syvende og sidst vil komme til det, som vi ønsker at komme til.

Naar jeg sammenligner dette med de begivenheter, som vi var oppe i i 1905 - og der er jo endnu her i Stortinget flere tilbake, som deltok i dem - saa var saken den gang jo større og vanskeligere. Den var vanskelig, fordi vi var bundet av vor riksakt, som var bestaaende grundlov i Norge. Den var vanskelig, fordi vi stod alene ogsaa den gang, fordi vi hadde ogsaa den gang imot os meget i de fremmede lande, som vi maatte overvinde ved vor egen holdning, vor egen følelse av vor selvstændighet og de krav den stillet til os. Naar vi fik gjennomført det, saa var det, fordi vi stod enige sammen, trods det, at der den gang var langt større uenighet i hele den principielle stilling, end der nu kan være her i vor forsamling.

Da jeg hørte hr. Scheflo og det svar, som blev git ham, da fik jeg en saar følelse av, at der kom frem ting, som ikke burde være fremkommet i denne sal netop i denne stund, da vi skal søke at samle os om en aktion for at erobre det tilbake, som vi har tapt. Den bebreidelsens tone og den agitation, som var i den, var fremmed i 1905. Det var ikke saadan, at vi den gang begyndte at kjæmpe skjult og hemmelig, saaledes, at alle følte, at man tilføiet hinanden de saar, man kunde. Det vil jeg advare mot, hvis vi nogensinde skal naa til dette, som hr. Hambro har talt om. Jeg vil advare mot, at vi ogsaa paa dette omraade skal begynde at slaas og rette vaabnene mot hinanden, at vi begynner med dette med Ihlen og Gunnar Knudsen i utenrikskomiteen - der var forresten ikke de forhold i utenrikskomiteen, som man har søkt at gi det utseende av, der blev hævdet dette, at vi kan ikke gi vor tilslutning til Danmarks fordring om suverænitet over hele Grønland. Det var sagt saa bestemt ikke alene fra hr. Castberg, som holdt et længere foredrag, men ogsaa fra andre. Det, som manglet den gang, var noget av det, som hr. Hambro talte om, at vi ikke fik opplysninger fra utenriksdepartementet om de virkelige interesser, vi den dag idag hadde i Grønland, om det blev der ingen underretning git fra utenriksministeren den gang. Det hadde naturligvis ogsaa kastet et ganske andet lys over hr. Ihlens optræden, om han hadde visst noget om det, og der har vi ganske riktig, som hr. Hambro uttalte, hat en mangel i vort utenriksdepartement, som jo ikke er saa ret gammelt, at det historiske syn og de historiske opplysninger har de ikke lagt saaledes frem, som de burde og er de ikke saa kjendt med, som de burde være.

Det, som falder mig ind, naar vi ser paa Grønland og Spitsbergen - de, som hørte sammen i den erklæring fra vor gamle norske konge - er at det er Spitsbergen og den ubeboede og snedakte del av Grønland og farvandene deromkring - som nu er det eneste, vi har tilbake av vor gamle storhet, som vi nu skal samles om, som vi skal søke at gjenerhverve for Norge. Det var en større sak i 1905, da vi skulde gjenvinde likesom hele Norge for os selv, end dette, som vi nu kjemper om. Men det er viktig nok. Jeg er enig i den nationale betydning det har for vort land og folk, at vi søker at faa det tilbake.

Men naar nu disse forhandlinger skal optages, vil jeg henstille til utenriksministeren, at der ikke blir for mange forhandlere. Jeg tror ikke, forhandlingerne fremmes derved, at der blir et helt kompani - et par mand maa være nok, jeg tror, man skaper vanskeligheter ved at faa for mange. Det er det ene. Det andet er, at jeg er fuldt enig med hr. J. L. Mowinckel i, at det smukkeste vil være, om indstillingen blir referert, utenriksministeren uttaler de ord, han finder i den anledning at burde uttale og at saa indstillingen enstemmig blir vedtat - at vi ikke behøver at si noget, for skal vi efter den forhandling, som vi her har holdt iaften, uttale noget, saa blir det, som om vi stod frem paa et teater og sa frem en rolle, som forut var os lært, hvor vi hadde en soufflør, som kunde læse op for os, hvad vi skulde si. Det vil ikke gjøre et godt indtrykk, at vi likesom læser op noget, vi har bestemt paa forhaand, vi skal si - det var jo engang meningen, at saa skulde ske. En enstemmig tilslutning fra hele vort storting, tror jeg vil være det værdigste og det, som gjør det største indtrykk baade her i landet, i Danmark og i andre land.

Wrangell: Jeg vil ogsaa begynde med at uttale min glæde over den indstilling, som foreligger. Jeg vil spesielt uttale min tilslutning til, at man har lagt alt saa greit paa bordet, saa man kan ikke si, der er stukket noget under stol. Men hvad jeg vil uttale mig om og uttale en beklagelse over, det er, at ikke komiteen har fundet i konklusjonen at kunne stryke de tre ord: "paa frit grundlag". Jeg mener, at det vilde bety akkurat det samme, om man strøk de tre ord. Jeg er nemlig bange for, at disse tre ord, som staar der - "paa frit grundlag" - vil lede til, at det vil bli vanskelig for os at faa underhandlinger istand, og jeg vilde beklage, om ikke underhandlinger kom istand, for kommer først underhandlinger istand, nærer jeg det sikre haab, at man vil komme til et akseptabelt resultat. Men de tre ord, som staar der, er jeg som sagt bange for kan gjøre sit til, at man i Danmark er litt mere skeptiske, end man vilde være, om de ord kom bort. Jeg sigter da spesielt til folkeopinionen i Danmark. Der kan legges mere og mindre i disse ord. Men selv om de var borte, mener jeg, at vore forhandlere like godt kunde si, at de underhandler paa frit grundlag, for de har i og for sig ikke noget særlig at si disse tre ord. Jeg er fuldt opmerksom paa, at det har sin betydning, det som er tilføiet i præmisserne, at "Det er en selvfølge, at i og med optagelse av saadanne forhandlinger er intet præjudicert og intet opgit eller forspildt" fra nogen av siderne. Det vil selvfølgelig ha sin betydning, og det vilde ogsaa ha sin betydning selv om disse tre ord var strøket. Men det er en ting, som jeg ikke er ganske sikker paa, som muligens kan være tilfælde. Jeg talte underhaanden med en repræsentant om, at der kunde være frygt for, at denne indstilling allerede var kjendt, og at det da kanske kunde svække, at vi hadde tat disse ord ut. Men det skulde jeg for mit vedkommende ikke tro, var tilfælde, og jeg vil, saa sterkt jeg kan, hvis der var nogen stemning for det, tilraade, at man tok de tre ord ut. Jeg tror, som sagt, det

vil bli langt lettere for os at komme i tale med de danske autoriteter, om de var borte, det vil være lettere for den danske regjering at gaa til forhandling, jeg er nemlig bange for, at der vil bli spurt fra den danske regjering: hvad ligger der i de tre ord? - og da maa vi til at definere dem og da opstaar vanskelighetene. Jeg er nemlig saa bange for, at vi skal lide et nederlag, og det er nationalt seet det værste, som kan ramme os. Hvis vi ikke kan gjennomføre de beslutninger, som falder i et enstemmig storting, virker det uheldig for vort land, og det er det, jeg her vil gjøre mit til, skulde kunne undgaaes.

Grivi: Eg vil faa lov til aa gjera merksam paa, at denne tilraadingi ikkje er offentlig, fyrr ho er vedteki av Stortinget sjølv sagt, so kvar og ein av representantane maa merka seg det og vera varsame i so maate, og denne tilleggstilraadingi er soleis laga, at ein maa vera serleg varsame med ho. Det vilde vera beintfram ei ulukka, dersom ei av desse tilraadingane skulde koma paa avveggar. Dei maa leverast attende etter mi meining, me kan ikkje ha drivande ikring 150 stykke.

Præsidenten: Præsidenten hadde tænkt sig, at den tillægsindstilling maatte tilbakeleveres av hver enkelt nu iaften efter møtet.

Grivi: Eg er samd med presidenten i det. Det vilde vera best, um tilraadingi vart levert attende idag, so var det greidt.

Den siste vyrde talaren, hr. Wrangell kom inn paa denne konklusjonen. Ja, konklusjonen hev valde mange vanskar. Me hev dryft han inn og ut og att og fram. Me hev havt mange utkast og hev pussa paa dei. Det hev vore gjort innsegjingar imot so aa segja mot kvart ord. Dette er resultatet av ein heil del dryftingar, og skal me taka ut desse ordi, "paa fritt grundlag", so dett det ihop altsaman som turr sand. Daa er det ikkje lenger ei samla nemnd; daa vert det visseleg ikkje so faa fraksjonar. So det maa eg raada ifraa; det kan me paa ingen maate gaa med paa. Me hev gjeve konklusjonen ei so avdøyd form, som berre raad var, naar me skulde faa det til aa hanga ihop. Det hev vore utkast med heilt onnor form enn denne; men dette er resultatet av firing og haling, so me maa ikkje taka til aa brigda paa det, elles fell det i stavar altsaman. Nei, det maa vedtakast, som det er, elles er det ikkje verdt aa prøva paa det, for me hev havt fælände mykje strid med denne konklusjonen.

Hr. Konow sa, at det burde ikkje vera for mange tingingsmenn. Eg er heilt samd med han i det. Eg for min part hadde tenkt meg 3 og ikkje fleire. Eg vonar, utanriksministeren er samd i det.

Utenriksminister Michelet: Ganske.

Grivi: Det var daa bra. Naar det no berre kunde verta 3 rett gode, so skal det greida seg.

Utenriksminister Michelet: Kan De bringe nogen i forslag, hr. ordfører?

Grivi: Ja, det vaagar eg ikkje aa gjera i augneblinken; men me kan talast ved um det.

Utenriksminister Michelet: Det vil jeg svært gjerne.

Grivi: Eg kan likevel, naar utanriksministeren kjem med eit sovore spursmaal til meg, tenkja meg aa nemna ein mann, og det er hr. Hambro. Eg vaagar aa nemna han. Han hev mange sers gode fyresetningar for det, og han hev mange gode kunnskapar. Eg vilde svært gjerne, han skulde koma nedover og segja danskane sanningi - det hev dei godt av aa høyra.

Det kunde vera ymse ting aa segja her. Den tala, utanriksministeren heldt, kan eg ikkje segja, eg var sers glad i. Eg var ikkje det, hr. utanriksminister. Det nyttar ikkje aa tala um dette, at den hev ikkje skuldi, og den hev ikkje skuldi og soleis burtetter. Eg trur, me maa gaa ved, at saki ikkje hev vore handsama noko vidare bra - lat oss segja, det som er sannt, ho hev diverre ikkje vore godt handsama. Det tenkjer eg, me maa vera samde um. Og kven, som hev skuldi, og kven som ikkje hev skuldi, det skal me ikkje tvista um; det er lite aa tala um det no. No gjeld det aa bøta paa det, som er gjort. Det er det, det kjem an paa, og so fær det vera, som det kan, med det galne me hev gjort.

So var det hr. Morell, som tala um, korleis det gjekk til i 1905 - det gjekk so enkelt og so greidt og so maalmedvite osb. Ja, paa ein maate gjorde det nok det; men det var nok ikkje so heilt einfelt likevel i 1905. Me hadde mange varme dagar her, fyrr me vart ferdige, ja, me hadde nok kanskje nokre vakenæter ogso imillom, so det var nok ikkje so faa vanskar. Men me skal ikkje rippa upp i det heller. Eg vil berre segja til hr. Morell: Kan hr. Morell peika paa nokon betre veg enn denne? Dersom han det kan, so skal me dryfta det; men eg ser ingen annen veg enn denne. Dette, at stormaktene skulde ha godkjent den danske suveraniteten over Grønland, det stend ingen stad skrive, sovidt eg veit. Det stend at dei "vil ikke motsatte sig" osb. og det er ikkje endeleg godkjenning. Dei vil ikkje setja seg imot det - det er forsovidt ting, som ikkje interesserar dei; det ser ut til, at det er det same for dei, med undantak av England daa, som slår ein liten krull og segjer, at dei held seg tilhande aa verta spurde til raads, dersom Danmark vil selja. Men at stormaktene skulde ha godkjennt suveraniteten, og at det skulde vera iorden - nei, soleis stend det ikkje i dei notane, som er skifte. Det skal, sovidt eg skynar, noko meir til. Og dei kan i alle høve ikkje ha suveraniteten, solenge dei ikkje hev fenge godkjenning fraa Norig, som vel skulde ha dei største interessone. Dei hev ikkje fenge suveraniteten over Grønland; det er reint umogleg aa koma til det resultat etter dei dokument, som ligg fyre. Men dei hev orientert seg hjaa stormaktene, og dei hev orientert seg overfor hr. Ihlen, avdi dei vilde høyra, korleis stemninga var

- det er heilt rett - men det hev ikkje gjenge i laas. Og det er det, det ikkje bør gjera heller. Eg meiner, dette er ein ærleg og rettvis freistnad paa iallfall aa berga det, som bergast kan. Eg tykkjer, danskane hev fenge nok herifraa, dei bør ikkje faa denne siste resten her. Me skulde vera so mykje til folk, at me no skulde freista halda paa dette siste, me hev, so dei ikkje fær det ogso. Ja, det hender, naar ein arbeider med denne saki, at ein av og til kan verta umlag rasande - dersom det berre nytta - det er sanningi. Og ikkje trur eg, at det norske folket vil gjeva seg paa dette. Det norske folket slår seg ikkje til ro med, at stormaktene vil dit og dat - me hev høyrte fyrr ogso, at dei vil baade dit og dat. Desse stormaktene ordnar seg soleis, som det høver for dagen, tykkjer eg, so ein kan ikkje taka det so fælände aalvorleg. Det er so ymse med dei standpunkt, dei hev. Eg meiner, som sagt, at dette er ein freistnad paa aa berga det, som bergast kan. Me burde havt attende meir av Danmark enn dette, men diverre, det er ikkje so greidt aa makta det. Det kunde koma den dag, daa vonene var betre.

Scheflo: Jeg maa først faa lov til likeoverfor den ærede utenriksminister at uttale min ærbødige tak, fordi han indlater sig i saglig diskussion med en kommunist. Jeg la merke til av et referat fra et stortingsmøte mens jeg var borte, at regjeringens chef ikke agtet at nedlade sig til en slik turnering. Jeg sætter pris paa, at utenriksministeren er av en anden opfatning. Og jeg vil henstille til hr. Berge at overveie - naar en saa fin mand som hr. Michelet, som er meget finere end Berge, baade av utseende og av navn - han har fransk navn - og av opdragelse og utdannelse, - naar en saa fin mand som hr. Michelet kan diskutere med os, om ikke da hr. Berge en anden gang vil være saa snil at gjøre det samme, hvis det er nødvendig. - Det var nu det. - Men saa vil jeg si til den ærede utenriksminister, at det er letvindt at avfeie min kritik med, at jeg er efterpaaklok. Jeg var ikke medlem av utenrikskomiteen, og jeg var ikke medlem av Stortinget i 1919, saa jeg kan ikke før nu si min mening om denne sak. Men jeg kan ikke si andet end, at jeg er litt forbløffet over, at landets utenriksminister, naar spørsmålet blev stillet ham av en dansk utsending, spørmaal som gjaldt en gammel norsk koloni, - at han da ikke syntes det lugtet litt, saa han begyndte at tænke sig om. Jeg kan ikke skjønne andet end, at de som hadde med saken at gjøre, ikke hadde den historiske sans som de gjerne skulde ha. Det er ikke bare dette ene tilfælde som karakteriserer norsk utenrikspolitikk; denne - jeg vil si - slappe, eftergivende holdning likeoverfor Danmark er ikke noget isolert tilfælde. Norges utenrikspolitikk var i de dage intimt forbundet med dansk og delvis svensk politik; vi hadde dengang ingen egen utenrikspolitikk, - alt var skandinavisk sammen med Danmark og Sverige. Tilskyndet av dem brøt Norge med Rusland. I den anledning blev der her i Stortinget avgitt usandfærdige erklæringer, erklæringer som var bevisst usandfærdige. Av hensyn til Finland undlot den regjering, som hr. Michelet sidst var medlem av at vareta Norges interesser i Petschenga, tiltrods for at det var en

forutsætning. - Jeg vil nu benytte anledningen til at gjøre en uret god igjen, som jeg har øvet likeoverfor minister Urbye i Helsingfors. Jeg har engang i Stortinget uttalt, at han sat borte i Helsingfors og ikke passet paa og ikke opfyldte sin pligt. Hr. Urbye har sendt utenriksdepartementet, som igjen har sendt mig en fortegnelse over telegrammer, som han sendte under forhandlingerne i Dorpat. Det viser sig derav, at han holdt den norske regjering fuldt a jour med hvad der foregik i Dorpat. Og dengang hadde det været hr. Michelets pligt at gripe ind, slik som det var forutsætningen. Men han gjorde det ikke av hensyn til Finland. Det var en slaphet, en feighet, som kan komme os dyrt at staa. Det har nemlig vist sig, at Petschenga kan ikke utnytted av finnerne, uten at de faar en del av Norge, og den som kjender finnerne vet at de en vakker dag vil forsøke at ta et stykke av Norge. Om ret var, burde de nordmænd som har ansvaret for at Petschenga gik til Finland, de burde ha været sat under riksretstiltale. - I de dage - i 1918, 1919 og 1920 var der et evig klineri med Danmark; det var en ting man var rød for, og det var Rusland. Og av rædsel for Rusland holdt man sammen med Danmark og Sverige. Og av hensyn til Danmark - fordi det danske kongehus ønsket det - brøt Michelet forhandlingerne med Litvinov i 1920. Det stred mot Norges aabenbare interesser. Og mens vi gjorde Danmark slike vennetjenester, passet Danmark paa at ta Grønland. Og i de dage - jeg var aktiv politiker da ogsaa - angrep jeg dag efter dag den norske regjeringens utenrikspolitikk. Det var ikke noget tilfælde, at man ga slip paa Grønland, det har intet med efterpaaklokskap at gjøre. Helt siden krigen sluttet og efterat revolutionen i Rusland kom, har den norske regjering i sin utenrikspolitikk været ganske konfus, det er sandheten. Og denne konfusion er det som er skyld i, at Danmark nu virkelig har faat suvereniteten over Grønland. Hr. Michelet paaberopte sig historikerne, han paaberopte sig Nansen, og han siger, at Danmark har i virkeligheten herredømme over Grønland. Ja, men ikke i 1919, for da kom Danmark og bad om at faa det, og da kunde Danmark umulig ha det, og saa ga den norske regjering det for at staa paa god fot med Danmark. Det var denne ny-skandinavisme: Holde sammen mot en ydre fiende og kanskje mot en indre fiende. - Jeg er ikke nogen expert i utenrikspolitikk, men jeg har ret til at si det som er sandt, at de som skulde være eksperter, de som skulde være paa vagt og som hadde paatat sig det og som har æren for at drive norsk utenrikspolitikk, og som har betaling for det, - de har ikke klart det. Jeg har hverken hat betaling eller ære for det, men jeg har ret til at si det som er sandt, at de har ikke fylldt sin opgave. Og hr. Michelet er en av de utenriksministere, som i et meget viktig spørsmaal - kanskje viktigere end det som nu foreligger - har vist, at han ikke klarer opgaven. Jeg haaber han denne gang har mere lykke med sig, skjönt jeg tror han maa ha utviklet sig sterkt til det bedre, hvis han skal klare det. - Hr. Konow bebreidet mig, at jeg har forstyrret idyllen ved at tale slik som jeg gjør nu her for lukkede døre. Hr. Konow forstaar ikke, at det kunde være fristende at snakke slik ogsaa offentlig. Men vi kommunister har lagt baand paa os og agter videre at lægge baand paa os; vi vil ikke at det skal kunne siges, at vi

ved vor agitation, ved vor optræden har gjort det som høire har gjort i hele sin tilværelse og altid, likeoverfor Sverige og Danmark, likeoverfor Portugal, Spanien og Frankrig, vi vil ikke at det samme skal kunne siges om os: At vi har faldt regjeringen i ryggen og melet vor egen partipolitiske kake ved offentlig agitation mot landets interesser. Derfor tier vi stille indtil videre, vi tier stille indtil saken er bragt til avslutning, men da forbeholder vi os at fortælle hvordan sammenhængen er.

Mjøen: Det blev ved begyndelsen av møtet henstillet, at man ikke skulde uttale sig saa særdeles meget, om denne sak, og jeg hadde tænkt at følge denne henstilling og ikke ta ordet. Det er jo, som ordføreren i saken sa: man kan bli rasande, naar man skal behandle mange av de forhold med Danmark. Og det er greit at danskerne faar se det, som har foregaat i dette hemmelige møte, for det er vistnok mange veie, ad hvilke man kan faa tag i det som er sagt i dette møte. Dengang vi behandlet hemmelige spørsmål under krigen, var det ialfald slik, at netop nar det blev holdt hemmelige møter, da skjønnte man, det var noget av betydning, og de, som vilde ha tag i ét og andet, de fik det nok paa en eller anden maate. Og da mener jeg, det er ikke uheldig, at det er forskjellige retninger, som har uttalt sig her under denne diskussion, det er jo klart, at der i en saavidt stor forsamling og med saa mange partier er forskjellige retninger og meninger. - Jeg vil si, at utenriksministeren ikke skulde ha uttalt sig slik, som han nylig gjorde, om fremtrædende, gjeve norske mænd. Da jeg hørte Morgenstiernes navn, kunde jeg ikke andet end mindes, hvad vore retslærde gang paa gang har forsøkt at bevise i vore tidligere kampe om vor selvstændighet. Det var yderst sjelden vi hadde nogen av vore retslærde paa vor side, naar det gjaldt at bevise, hvilke rettigheter Norge hadde, de var mere paa Sveriges side den gang, og beviste flittig, hvilke rettigheter vi ikke hadde, baade i vetostriden og i unionsstriden forøvrig. Men det er mange andre gjeve mænd man kan anføre paa den anden side, men jeg skal ikke gjøre det. Vi faar holde paa vor ret i forhandlingerne, vi faar holde paa vor historiske ret, og det glæder mig, at indstillingen ogsaa sier det: vi skal forhandle om hele Grønlandsspørsmålet. Og de hundreder av erklæringer! - ja, jeg er enig med hr. Hambro i, at det er godt at ha dem i ryggen. Jeg synes ikke, vi skal være bange for et uvenskabelig forhold med Danmark. Naar folk har mishandlet en, saa liker man ikke at gaa og være blid mot de folk. Det har visselig svidd i nogen hver av os, naar vi har læst vor historie, det har svidd helt fra vor første ungdom, og jeg tror det svir i hver eneste norsk ungdom, naar han læser om hvorledes Danmark for hver krig det tapte avstod en bit av Norge. Nu ser vi ogsaa av denne indstilling, at de vilde ha byttet bort Trondhjems len mot noget nede i Pommern. Alt hvad de har røvet av kirkegods og andet - har de kommet og budt os det tilbake? Og med hensyn til Island, Færøerne og Grønland, saa har vi set, hvorledes det skede ved streker, de moret sig senere over, at det skede ved streker. Den svenske forhandler var

uopmerksom paa det, og han fik sig en korreks etterpaa, fordi han ikke visste, at disse lande tilhørte moderlandet Norge. Jeg skjønner ikke, at vi egentlig i vor stilling som selvstændig land behøver at være saa gode venner med Danmark. Jeg for mit personlige vedkommende møter ialfald aldrig en danske, undtagen jeg minder ham om alle de misgjerninger, som Danmark har øvet likeoverfor vort land, jeg minder ham om hele rækkefølgen, og jeg vil si, jeg har ikke merket, at vedkommende danske har hat mindre agtelse for mig for det, tvertimot. Han har skjönt, at han hadde en nordmand fra Norge for sig, og at han blev krævet til regnskap, og efterat jeg har utladet mig grundig har det som regel gaat slik, at vi er blit forholdsvis bra venner. Jeg mener, man maa ikke gaa her og være saa bange for, at vi skal bli uvenner med danskerne, man far holde paa sin ret og fremhæve sin historiske ret. Og i forbindelse dermed vil jeg ha sagt - i likhet med hvad den tidligere utenriksminister, hr. Mowinckel foreslog - at jeg synes denne indstilling bør trykkes paa 3 verdenssprog, for man kan være sikker paa, at danskerne har fulgt det samme system, da de forhandlet foreløbig, med de andre land om sin suverenitet over Grønland, de har fulgt den samme maate som før, med streker, og har undergravet og tilhyllet det virkelige historiske forhold. Derfor bør det trykkes paa 3 verdenssprog. Det er en ting, som bedrøver mig, naar hr. Grivi har været ordfører i denne sak, og det er, at denne indstilling ikke er skrevet paa godt norsk maal, det vil jeg si, at det bedrøver mig. Jeg hadde ventet det, for vore frændefolk paa Færøerne, paa Island og paa Grønland de vil komme til at læse denne indstilling og de vilde da ha hørt litt av modersprogets klang, dersom denne indstilling, som nu kommer til at bli et internationalt dokument, hadde været skrevet paa det beslegtede sprog. Det hadde jeg likt, og det kunde ha været dobbelt opfordring til at gjøre det, naar vore frændefolk skal læse det. Jeg vil tilslut gjøre opmerksom paa det samme, som jeg hørte hr. Hambro var inde paa, at den tid kan nok komme, da vore utland kommer tilbake igjen, ikke netop som biland, men som frie selvstændige folk, som vore utland.

Morell: Ja, det var bare et par korte bemerkninger. Det var for det første til sakens ordfører, hr. Grivi, jeg gjerne vil faa si at jeg tror ikke jeg har uttalt mig derhen at det var saa ganske let den 7. juni 1905, jeg tror ikke, jeg kan ha sagt det, og har jeg sagt det, saa har det været en ren lapsus. Det er noget som er soleklart at jeg ikke har villet uttrykke mig paa den maate.

Jeg maa si, det er lidt eiendommelig for mig at høre for det første hr. Hambro som jo sitter inde med store historiske kundskaper paa alle omraader, si at stormagternes anerkjendelse beror paa et dansk falsum. Jeg forstod hr. Hambro som det bent frem berodde paa et falsk, dansk dokument. Han henviste til at det indeholdt den slags ting som at Egede var dansk prest og at Bergen var en dansk by. Da er altsaa de land i samme kasus som hr. Hambro sa om vort eget land, at vi har et utenriksdepartement uten nogensomhelst historisk forstaaelse og sandsynligvis ogsaa uten nogensomhelst

geografisk kundskap. Kan man indbilde England for eksempel at Bergen er en dansk by? Jeg trodde neppe det.

Og jeg er ogsaa forbauset over at ordføreren i saken har villet debattere paa det grundlag at der ikke foreligger faktisk anerkjendelse fra stormagternes side. Det fører ikke til nogen ting at forsøke at benekte det. Jeg kan ikke forstaa hvilken interesse det har at late som om man ikke vet om at der foreligger anerkjendelse. Det staar uttrykkelig i dok. nr. 12. Det maa da den ærede ordfører selv ha læst; under Emil Huitfeldts redegjørelse, under det promemoria som er utarbeidet om fremmede magters anerkjendelse, St.med. nr. 12, side 12, staar det: "Den britiske regjering har erklært, at den anerkjender den danske Konges suverenitet over Grønland". Og paa vor forespørsel til vor minister i London, hvorvidt deri ogsaa laa en anerkjendelse av det danske monopol, indberetter minister Vogt i skrivelse av 31. mars 22, at "den embedsmand i Foreign Office med hvem han forhandlet om saken, har uttalt at den britiske regjering sikkert ingen vanskelighet vilde gjøre med hensyn til monopolet, som faktisk var anerkjendt fra engelsk side derved at man i lange tider hadde mottatt danske meddelelser om dette uten antydning til forbehold eller protest. Han tilføiet at han bestemt ansaa anerkjendelsen som gjældende hele Grønland." Og med hensyn til det forbehold som Storbritanien har tat, saa er det likesom den ærede ordfører vilde gjøre det til det, at England tok et forbehold for det tilfælde at Danmark vilde spekulere med Grønland paa samme maate som "det spekulerte med Vestindien". Men den ærede ordfører maa da vel ha læst dokumentet, det staar uttrykkelig at den britiske regjering har anerkjendt suvereniteten, men at den "i betragtning av Grønlands geografiske nærhet med Canada" maa reservere sig sin ret til at bli raadspurt. Enhver maa vel forstaa hvad der ligger i det. Storbritanien ønsker ikke at en eller anden stormakt skal faa en fast station paa Grønland, det maa vel enhver forstaa. Saa jeg synes ikke det lønner sig, og jeg forstaar heller ikke hvorfor man skal forsøke at fremstille saken paa den maate som jeg har indtryk av at det forsøkes gjort. La os debattere saken paa et faktisk grundlag. Det staar vi os paa alle.

A. Holmboe (komiteens formand): Jeg hadde haapet at forsamlingen vilde følge den ærede ordførers kloke raad som han gav i begyndelsen og ikke indlate sig i vidtløftig debat om denne sak. Og det saa en stund ut som forsamlingen vilde følge det raad. Men det viste sig at det gik her som det pleier at gaa: det kom et utfordrende ord fra den ene, og saa skulde en anden svare, og en tredje hadde bemerkninger at gjøre, og saa var vi i totterne paa hinanden, før vi vidste ordet av det. Jeg skal ikke gaa i rette med nogen. Men jeg vil spørre nu og henstille til forsamlingens overveielse, om man ikke med de erfaringer man har gjort ieftermiddag, vil være enig om at imorgen ialfald, naar saken behandles i offentlig møte, saa bør man ikke indlate sig i nogen debat. For ellers kan det gaa da som det gik idag. Jeg kunde ha forskjellige bemerkninger at gjøre. Men jeg skal ikke heller indlate mig saameget paa saken nu. Jeg mener at vi har snakket nok. Men

jeg vil si til hr. Morell som i sit første foredrag uttalte sig om sine forskjellige betæneligheter - jeg vil si til ham at hvis han læser indstillingen med opmerksomhet og læser hvad der staar ikke alene paa tryk, men hvad der staar mellem linjerne, saa tror jeg han meget snart vil bli klar over at ogsaa komiteen har hat sine betæneligheter og at de har drøftet disse betæneligheter. Hr. Morell har ikke været alene om at ha betæneligheter. Hr. Morell syntes at staa saa at si ytterst paa den ene fløi. Vi har andre som staar paa den motsatte fløi. Og jeg maa faa lov at uttale om det foredrag som blev holdt av hr. Hambro at jeg hadde haapet at det ikke var blit holdt ieftermiddag. Jeg har ikke noget imot at han gaar irette med utenriksdepartementet; det er ikke min affære, og det er formodentlig gjentagelsens hemmelighet som hr. Hambro mener skal gjøre virkning. Jeg har jo i den korte tid jeg har været i denne forsamling hørt disse ting sagt gjentagne gange. Det skal jeg ikke indlate mig paa. Men jeg vil faa lov til at uttale i anledning av hvad hr. Hambro sa, naar han syntes at trække i den retning at det er ikke saa farlig om vi ikke kommer i forhandling, det er ikke saa farlig om forhandlingerne brister, men der bør ihvertfald være et saar som værker og en byld som kanskje aldrig gror - jeg vil si til det, at jeg for mit vedkommende er ikke enig i den betragtning, og jeg vil ta avstand fra den. Jeg er enig i hvad der er uttalt av den ærede utenriksminister og av hr. Mowinckel, at naar disse forhandlere sendes ut, saa bør de forsøke at orientere sig, om de kan komme i kontakt med hverandre, og saa faar Stortinget ogsaa holdes i kontakt med forhandlingerne, om hvad der foregaar og hvad der kan opnaaes. Jeg vil ogsaa tilføie, at jeg ser ikke i og for sig nogen større ulykke i om disse forhandlinger ikke kommer istand eller i det at de kommer til at briste. I og for sig ser jeg ikke nogen større ulykke i det, men jeg ser ikke noget øiemed i det at de ikke skal komme istand og at de skal komme til at briste. Jeg mener at det er ikke noget øiemed for os at vi skal bidra til at der skal bli et saar, som ikke gror, og en byld som svir i al evighet. Jeg mener at regjeringen skal ta i betragtning det som er realiteten i denne sak. Den skal vareta alle interesser. Den skal ikke alene vareta økonomiske interesser, men den skal vareta nationale og historiske interesser. Jeg mener at der er dog virkelig ved siden av disse forskjellige interesser ogsaa en værdi i det, at man kan leve i fred og god forstaaelse med et nabofolk. Det er ogsaa en realitet, og den maa vi ta i betragtning ved siden av de andre. Jeg vil oplyse, at jeg kan ikke her tale andet end for mig selv. Forholdene ligger saaledes an, at jeg har ikke noget mandat til at tale paa komiteens vegne. Jeg uttaler kun min egen opfatning; men jeg har villet fremholde dette for at ogsaa det standpunkt skal være repræsenteret her i debatten. - Hr. Konow sa, at det som komiteen har tænkt sig da denne indstilling blev skrevet, det er han bange for vil bringe skuffelser. Ja, det er mulig, men det faar vise sig. Jeg er forresten ikke opmerksom paa at komiteen i sin indstilling har sat sig maal, som kan uttrykkes med bestemte cifre, men hvad komiteen som saadan har tænkt sig, det faar man læse av

indstillingen. Jeg mener for mit vedkommende, at regjeringen, naar den sender ut forhandlere og instruerer dem, skal vareta alle interesser, men den skal ikke forsøke at klatre til maanen. Jeg skal indskrænke mig til dette; men jeg vil ogsaa understreke hvad hr. Grivi sa, at denne indstilling, som er utdelt, er ikke offentlig før imorgen naar Stortingets beslutning er fattet. Til utenriksministeren, som ba om at han nu naar dette møte var forbi kunde faa sende indstillingen til den danske sendemand, vil jeg si, at komiteen har været av den opfatning, at den danske sendemand ikke bør faa indstillingen før i det øieblik Stortingets beslutning foreligger, og der foreligger ingen forandring i den opfatning. Det er arrangeret saaledes at Stortingets beslutning ikke kan staa i morgenavisene imorgen, og hvis Stortingets beslutning falder efter et kort møte kan indstillingen oversendes til den danske sendemand og han kan ha den ialfald flere timer før den kan foreligge i nogen avis.

Utenriksminister Michelet: Det er selvsagt, at naar komiteen er av den opfatning som hr. Holmboe har git uttryk for, vil jeg forholde mig overensstemmende med det. Jeg synes at man gaar noget strengt tilverks. Jeg kan ikke negte for at det var en høflighetsgjerning som jeg gjerne vilde bevise vedkommende minister, men naar komiteen er av en anden opfatning, bøier jeg mig for det. Jeg har anset det for min plikt at bringe saken frem her da jeg stod med et hemmelig dokument i lommen da jeg talte, og jeg har altsaa faat det svar nu fra komiteens formand. - Det har været sagt, at der har været talt for meget. Jeg er ogsaa tildels enig i det. Jeg beklager hvis jeg selv paa nogen maate har gaat over de grænser, som maatte befindes rimelige. Jeg beklager ogsaa at jeg med to ord maa nævne et spørsmaal, som hr. Scheflo gjentagende gange har bragt frem, alltid uten nogen direkte foranledning i den sak, som foreligger, og uten at underrette mig paa forhaand om at saken skulde trækkes frem. Det er Petsjengasaken. Jeg vil i det hele tat si, at indtil jeg hørte hr. Scheflo bringe denne sak frem, gik jeg ikke omkring med nogen bevissthet om at jeg hadde gjort noget galt eller at nogen mistænkte mig for det. Det var virkelig første gang da hr. Scheflo tok saken op under utenriksbudgettes behandling, at jeg blev opmerksom paa det. Jeg er ikke parat til, og selv om jeg var parat til det er jo ikke øieblikket her nu inde til at svare hr. Scheflo paa det. Saken er 3 aar gammel. Jeg har den ikke saaledes i mit minde og ikke dens dokumenter saa tilstede at jeg kan gjøre det, og jeg har altfor megen respekt baade for Stortinget og for en saadan sak og for forholdene og sandheten til at jeg tør indlate mig i nogen debat om det uten at jeg har studeret det nøie paa forhaand. Jeg vil kun si, at jeg fremdeles er mig ubevisst at der er forholdt paa en uriktig maate i den sak, som nu er 3 aar gammel, fra min side. - Jeg faar dernæst lov til at si, at jeg har indtryk av at en række av repræsentanterne har misforstaat mig noget forsaavidt som man har oppfattet hvad jeg tidligere sa derhen, at jeg forsøkte nogen frikjendelsesprocedyre likeoverfor dem, som tidligere har hat med saken at gjøre. Det har ikke været min

mening. Jeg lot mig pense ind paa et spor av hr. Scheflo, et spor som jeg kanske ikke burde latt mig pense ind paa, men det var det rent psykologiske forhold som virkelig interesserte mig. Og overfor de sterkt bebreidende uttalelser som faldt, fandt jeg grund til at si det jeg fremkom med; men nogen frifindelsesprocedyre fra min side har det ikke paa nogen maate været tale om.- For nu at komme ind paa det som jo i virkeligheten er den store realitet, anser jeg mig berettiget til at fastslaa den ting, at det som jeg tillot mig at uttale som min opfatning - og jeg tror ogsaa det er regjeringens opfatning - av, hvorledes der skal forholdes fremover med denne sak fra regjeringens side, det har ikke vakt motsigelse fra noget hold i denne sal. Under de omstændigheter tør jeg gaa ut fra, at Stortinget ogsaa indirekte har git sit bifald til den opfatning av fremgangslinjerne, av behandlingsmaaten, som jeg tillot mig at antyde forrige gang jeg hadde ordet.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg henstillet, da jeg sidst hadde ordet, til utenriksministeren at overveie, om ikke denne indstilling straks burde trykkes paa de 3 hovedsprog og tilstilles vore sendemænd ute. Utenriksministeren stod litt tvilende likeoverfor det men sa, det skulde bli overveiet. Jeg vil gjenta min henstilling og bede ham at overveie det velvillig. Saken er den, at det har den hele tid i denne sak været Danmarks styrke, at det har holdt utlandet saa vel underrettet om sig selv og sine planer og hvad det har gjort. Det har saa at si tat de fremmede lande med sig. La os nu ikke forsømme denne gunstige leilighet, hvor der er laget et saa kortfattet og greit historisk dokument, som denne indstilling er, til straks at sørge for, at det kommer vore sendemænd ute ihånd, saa de kan bruke det paa sted og tid, som de finder riktig. La os ikke overlata de fremmede gesandter efter sit godtykke at gjøre de fremmede lande bekjendt med det. Jeg tror dette er rigtig.

Saa var det en ting til angaaende denne indstilling, og det var en bemerkning til konstitutionskomiteens ærede formand. Jeg er blit noksaa overrasket over, at konstitutionskomiteen saa at si træffer beslutning om, hvorledes utenriksministeren skal gaa frem i et almindelig kurtoisispørsmål. For andet er ikke dette. Jeg vilde som utenriksminister ikke ha latt mig diktere min fremgangsmaate i saa henseende men selv bestemt den, og jeg tror, almindelig høflighet tilsier, at den danske sendemand faar denne indstilling saa hurtig som mulig. Indstillingen vil imorgen kl. 10 være offentlig og alle pressemænd og repræsentanter ihånd, den blir opslaat til behandling for aapne døre, og da bør utenriksministeren ha vist den danske sendemand den opmerksomhet, at han sørger for, at han faar denne indstilling. Vi skal ikke begynde det, som vi nu haaber at indlede, med en efter min mening litt fornærmelig uhøflighet. Jeg tror, almindelig sædvane mellem landene tilsier, at der vises opmerksomhet i saa henseende ogsaa paa denne maate, som jeg her har nævnt, saa jeg vil bede konstitutionskomiteens ærede formand at ta den ordre, som han synes at ha git utenriksministeren, tilbake.

Jeg vil i denne forbindelse, før jeg gaar over til selve saken, ogsaa gjøre en anden henstilling til utenriksministeren. Det henger ikke netop sammen med denne sak, men det passer mig at gjøre det nu, og det er en henstilling, som jeg ogsaa har gjort til ham underhaanden men som jeg gjerne vil gjøre offentlig, fordi jeg tror det kan være godt, at det vinder tilslutning i denne forsamling, og det er, at der, før Stortinget gaar fra hverandre, gives Stortinget en almindelig orientering om vor utenrikspolitiske stilling idag og om de noksaa store og springende spørsmaal, som er under behandling i utenriksdepartementet. Jeg tror det vilde være til nytte og gavn for denne forsamling, om saa sker. Der har jo idag i diskussionen allerede været berørt spørsmaal, som ligger noksaa langt væk, fra den sak, som vi behandler her idag, og som viser, at den utenrikspolitiske interesse hos Stortingets medlemmer er noksaa sterk. Endelig vil jeg si det, at pressen burde orienteres - jeg vet ikke, om det er gjort, saa det muligens er overflødig. Gjerne hadde jeg set, at chefredaktørene hadde været tilstede ved dette møte idag. Men det tror jeg er praktisk umulig. Jeg tror dog, det vilde være svært heldig, om utenriksministeren gav pressen en veiledning netop om Grønlandssaken og om de forskjellige meninger, som har gjort sig gjældende her. Jeg hadde den største nytte av de to møter, jeg holdt med pressen i oktober og december ifjor væsentlig netop om dette spørsmaal. Jeg syntes det støttet mig i mit arbeide og det lykkedes mig at komme i kontakt med pressen og at faa vakt forstaaelse for min opfatning, noget som var mig til stor styrke. Jeg tror at det ogsaa nu vil være til styrke for os og vor opfatning av denne sak, om saa sker.

Hvad nu selve debatten angaar, saa maa jeg si det, at jeg var svært glad, da jeg sidst hadde ordet. Jeg er ikke fuldt saa glad nu. Jeg synes, at denne debat har utviklet sig paa en maate, som ikke har bragt mig glæde. Jeg har en følelse av nedstemthet, en viss uhyggefølelse efter den maate, hvorpaa denne debat tildels har været ført. Den har ikke git mig nogen glæde, ikke egentlig nogen modig følelse av, at nu gjør vi noget, som er stort og godt. De opfatninger, som har gjort sig gjældende, og den maate, hvorpaa de har gjort sig gjældende, har i grunden støtt min følelse. Der har ikke været den rette finhet eller opløftethet over tonen, synes jeg, og derfor er jeg ikke saa velstemt, som jeg var, da jeg sidst hadde ordet. Vi har været svære til at snakke om dumheter og understreke de dumheter, som har været gjort. Komiteens ærede ordfører, hr. Grevi, kom ogsaa sterkt tilbake til disse dumheter, som har været gjort av de forskjellige utenriksministre, og hvor litet ansvarlig der har været handlet. Det var, som vi var dummeheder alle, som har hat med utenriksvæsenet at gjøre. Ikke kan vi historie, ikke kan vi ret, vi er hjelpeløse og vi er klodsete, naar det gjælder at vareta landets interesser. Ja, pater peccavi!, kan jeg gjerne si. Men nu hjelper det jo litet at vi snakker om dumheterne. Nu gjælder det at komme fremover, og den første betingelse for virkelig at komme fremover er dog, at vi ikke glemmer disse dumheter. Vi maa jo ta dumheterne med i beregning nu, naar vi skal videre frem. Og

da nytter det ikke ikke at ta hensyn til det, som er skedd ogsaa likeoverfor Danmark i denne sak. Vi maa tænke os om og indrømme, at der er foretat visse skridt fra norsk side, som gjør, at stillingen er vanskelig og at det som er skjedd paa mange maater binder vor fremtidige handling i denne sak. Alt er ikke saa let, som hr. Grivi synes at mene. Han slaar ganske rolig en strek over betydningen av den internationale suveranitetets-anerkjendelse likeoverfor Danmark, som har fundet sted. Saa meget kjender jeg til utenrikspolitik, at jeg tror ikke det gaar an at ville reducere de anerkjendelser, selv om de har været git i forsigtig, reservert form. Jeg tror ikke vi kan møte frem for en international domstol og paastaa, at Danmark ikke har faat sin suveranitet anerkjendt av disse fremmede lande. Det har faat det i de forsigtige former, som er almindelige, naar det gjælder den slags spørsmaal. Jeg tror vi vil bli skuffet, hvis vi vil regne med og operere med, at den anerkjendelse ikke gjælder, saaledes at vi kan paastaa, at de øvrige lande likesaa litet som vi har git anerkjendelse. Hvad vi maa procedere paa er, at vi ikke har git anerkjendelse, og at Danmarks suveranitet ikke kan sies at være internationalt gjældende, før ogsaa vi gir vor anerkjendelse. I forholdet til os hjælper det ikke, at andre lande har git anerkjendelse. For her er det os det gjælder og vort forhold til Grønland, og vi har ingen anerkjendelse git. Det er vor styrke. Men vor styrke er ikke at procedere paa, at de andre lande ikke har git anerkjendelse og at Danmark staar isolert i den henseende. Det er nu min mening. Og saa er der én ting til, og det er det, at jeg tror ikke, det nytter at gaa til forhandling med et andet land, hvis vi gaar til disse forhandlinger i den aand, som hr. Hambro og f.eks. ogsaa hr. Mjøen har manet frem her idag. Skal vi forhandle med Danmark, hvis vi kommer til forhandling, saa maa vi da virkelig gaa til de forhandlinger besjælet av et ønske om, at vi skal naa et resultat! Men hvis vor sjæl er fylt med den tanke, at det i grunden vilde være en fordel, om saaret holdtes aapent mellem disse to lande, ja, da tror jeg, at forhandlingerne er dømt til at strande fra første øieblik av. Eller hvis vi gaar til de forhandlinger med den tanke, at vi har da ikke spor bruk for Danmarks venskap, - at det er heldig, om vi kan holde uvenskapet med Danmark vedlike, at det er heldig, om vi hver dag kan rope til Danmark: "Du er en synder og vi glemmer aldrig dine synder" - selv om ikke folket kan gjøre det paa samme maate som hr. Mjøen, som hver gang han træffer en danske, sier: "Du er en synder og jeg husker alle dine synder". Jeg tror ikke, dette er heldig. Jeg er nemlig saa kjetterisk i min opfatning av forholdene landene imellem, at jeg tror, det er en velsignelse for et hvilketsomhelst land at ha flest mulig venner blandt folkene. Jeg tror ikke paa den gamle hadets religion og den stemning, som endnu gjør Europa til en ørken og forholdet mellem folkene til et helvede. Jeg tror ikke paa dette og jeg tror aller mindst paa dette mellem saa nær beslegtede folk, som forstaar hinandens sprog og som har saa meget tilfælles, som kan ha saa megen glæde og nytte av sit venskap - jeg tror der mindre end nogensinde paa hadets religion, paa det aapne saars velsignelse.

Jeg vil ikke gi tilslutning til alle regjeringers utenrikspolitikk - det vil jeg ikke gjøre, og jeg har vist i praksis, at jeg ikke sluttet mig til den forrige regjeringens russiske politik. Men jeg tror med det kjendskap jeg har til vor utenrikspolitikk under krigen, at det var en fordel og en styrke for dette land, at de tre nordiske folk stod sammen, og jeg sier som konstitutionskomiteens ærede formand, at venskap mellom vore lande, forstaaelse mellom vore lande er ogsaa et aktivum og det er et stort og nyttig aktivum for vort land! Det hjelper litet, om vi kunde vinde Grønland, saa ønskelig det var, hvis prisen for Grønland er, at vi blir ganske isolert i Europa, og at man betragter os som et folk, der synes, at tiden maner til had og aapne saar.

Jeg har hilst denne indstilling velkommen ikke mindst fordi jeg i den saa en virkelig oprigtig haand rakt ut til Danmark, som om vi sa til Danmark, at vi har meget at huske, som Dere synes at ha glemt, men som vi maa omerindre, forat Dere skal forstaa den følelse, som ligger bak vor opfatning av Grønlandsspørsmålet; men vi gaar ogsaa - som det ogsaa staar uttrykkelig i indstillingen - til disse forhandlinger i haab om, at de skal bringe et resultat, som faar saaret til at gro og som gjør det unødvendig - jeg haaber endog for hr. Mjøen naar han fremtidig træffer en danske - at omerindre de gamle synder og det gamle had mellom folkene.

Hambro: Jeg hørte med den største opmerksomhet paa den ærede sidste taler og paa hans indlæg. Jeg hørte, hvorledes det lykkedes ham at tale sig selv op til en viss international Nobelsk bevægelse, som jeg syntes hadde svært litet at gjøre med de faktisk foreliggende forhold. Jeg har ikke hørt, at det har været nogen her, som har talt om nogen hadets religion; der har heller ikke været nogen, som har talt om, at det gjaldt at holde et saar aapent mellom det danske og det norske folk. Jeg beklager, at hr. Mowinckels og andres evne til at opfatte, hvad jeg sa, har været saa svigtende, eller at jeg har uttalt mig saa utydelig, at det kunde misforstaaes paa den maate. Jeg sa, at det var en meget stor vinding for os som nation sammenlignet med den tilstand vi har hat, hvor den gamle historiske følelse holdt paa at forkapsle sig - sammenlignet med det var det en meget stor vinding at faa saaret revet op ved det, som var gjort fra dansk side. Men jeg sa ikke, at det skulde være nogen vinding at holde saaret aapent eller at det skulde være nogen hensigt med at føre forhandlinger at bevare en verkende byld. Jeg trodde, det skulde være unødvendig at pointere det, og jeg tror, at det muligens kan berolige hr. Mowinckel og neppe være indiskret at si, at netop de linjer i indstillingen, som han nu nævnte med en viss patos, netop de linjer er tilfældigvis skrevet av mig under det samarbeide, som har været i komiteen, saa jeg tror at kunne berolige ham paa det punkt; men la mig føie til, at jeg ser ikke med nogen overdreven forventning paa det venskap i norden, som har en saa udmerket talsmand i hr. Mowinckel. Jeg nærer ikke nogen meget store illusioner om det. Jeg vil ønske at se beviser paa det venskap - ikke bare fra norsk side, men ogsaa fra andres side, før min tillid til det blir

saa overordentlig stor. Ord har vi nok av; men det viser sig hver gang vi skal ha et praktisk resultat av det, at det er overordentlig vanskelig at vinde gehør for det norske syn. Og naar man møter - som nu sidst fra hr. Mowinckel - den tro, at det norske og det danske folk har saa overordentlig meget tilfælles, da deler jeg ikke den tro. Jeg tror, at det er sjelden, at to blodsbeslegtede folk staar hinanden saa fjernt i opfatning og i tænkemaate som det norske og det danske. Jeg sier det ikke, fordi jeg er nogen uven av det danske folk. Jeg tror virkelig, at jeg kjender det danske folk og dansk aandsliv og kultur kanskje saa godt som nogen i denne sal, at jeg har like mange venner i Danmark og at jeg har været like meget i Danmark; men der er en dyp væsensforskjel i den maate, hvorpaa nordmænd og svensker og dansker indbyrdes oppfatter ting og anskuer ting; og det er forsaavidt betegnende, at kommer man til det utflyttede Norge i Amerika og i Kanada, da ser man et fænomen, som er absolut gjennemgaaende - det er, at nordmænd og svensker samarbeider og at islændinger, færøinger og sønderjyder gaar op i de norske samfund, søker de norske skoler, medens dansker og tyskere gaar sammen. Og det gjælder ikke bare der; men det gjælder overalt. De ligger tyskerne nærmere, og der er langt større likhet mellem Kjøbenhavn og Berlin end mellem Kjøbenhavn og Kristiania. Det er ting, man ikke godt kan komme forbi.

Jeg er enig med hr. Mowinckel i, at det vil være en vinding at faa oversat indstillingen til tysk, engelsk og fransk og at faa sendt den til vore legationer ute og at faa sendt den til vore presseattachéer. Jeg er enig i, at det vil være næsten nødvendig; for danskerne har været meget virksomme ute, de er i det hele tat meget flinke i international politik, de er langt flinkere end vi er, og de har været ute paa mange omraader, hvor vi kunde ha ønsket at komme dem i forkjøpet.

Og selvsagt er det ogsaa rigtig, hvad hr. Mowinckel nævnte, at den anerkjendelse, Danmark har faat av disse magter, ikke er uten betydning, og at det vilde være en ren illusion, hvis vi trodde, at det skulde lykkes os uten videre eller uten nogen nævneværdig vanskelighet at faa den ting ændret. Det er først i det aller sidste, at man ute i de respektive lande er blit opmerksom paa, at Norge kanskje hadde nogen interesse her, og jeg tror, at det forsaavidt er typisk, naar "Times" har git sin korrespondent i Kristiania i opdrag at skaffe en artikkel til "Times" om det norske syn. Den er nu skrevet og sendt avgaarde og kommer ind i "Times", naar der blir telegrafert herfra om det. Og paa samme maate er det med flere organer baade i England og i Amerika. Saa snart almenheten er blit opmerksom paa, at der foreligger en divergens, vil det være mulig for os at vinde gehør.

Det har neppe været sagt fra noget hold her, at det skulde være nogen hensigt med forhandlingerne, at de ikke skulde føre frem eller at noget skulde være vundet ved, at de blev ført paa en slik maate, at de brast. Man skulde tro, at hele komiteens indstilling tydelig nok bar tilskue, at det har været en hovedhensigt for komiteen og for alle dens medlemmer at faa indstillingen formet slik, at man kunde tænke sig, at

den kunde bli akseptert fra dansk side. Indtil det sidste øieblik har komiteen været mottagelig for enhver henvendelse fra utenriksministeren eller andre, som har ment, at der kunde være uttrykk eller vendinger i indstillingen, som kunde støte slik paa dansk hold, at det kunde lægge nogen vanskelighet i veien. Man har strukket sig saa langt, som man fandt det forsvarlig; og der var flere av komiteens medlemmer, som ugjerne gik saa langt i imøtekommenhet likeoverfor det, som man mente var dansk opfatning, som man endelig har gjort. Det var fordi alle mente, at det var en vinding, om man virkelig kunde faa disse forhandlinger igang og kunde bringe dem til et resultat. Men jeg mener ogsaa, at disse forhandlinger skal føres paa den maate, at de intet præjudicerer og intet forspilder - slik som det er nævnt i indstillingen, - og at der ikke trækkes ind noget spørsmaal, som ikke efter norsk opfatning er modent til at berøres nu. Det er en almindelig sats i politisk videnskap, hvor det ikke gjælder de smaa spørsmaal, at under principielle forhandlinger der er intet brød langt at foretrække for en skalk, og jeg vedkjender mig den opfatning. Hvis jeg alene kan opnaa en skalk, da vil jeg heller vende tomhåndet hjem, og det tror jeg, vi vil være bedre tjent med.

Endelig vil jeg gjerne ha sagt, at naar repræsentanten Mowinckel uttalte sig om, hvad han vilde ha gjort med denne indstilling, hvis han hadde været utenriksminister, da hørte jeg det med nogen overraskelse; men det er ikke første gang, hr. Mowinckel har git uttrykk for, at han ikke hadde ganske klart i sin opfatning, hvad der er Stortingets og hvad der er regjeringens av dokumenter og av aktstykker. En hemmelig meddelelse, som regjeringen gir Stortinget, kan utenriksministeren gi den danske minister; men et hemmelig dokument fra Stortinget kan utenriksministeren ikke faa i sin haand, uten Stortingets samtykke, og det er gjennom komiteens velvilje og gjennom Stortingets velvilje, at regjeringen har faat det hemmelige stortingsdokument. Før et stortingsdokument ved Stortingets beslutning er blit offentlig, kan en utenriksminister ikke gi det til nogensomhelst, og skal en utenriksminister ikke gi det til nogensomhelst. Det maa dog Stortinget vite at vaake over. Vi har i komiteen hat det spørsmaal oppe, fordi utenriksministeren, efter mit skjøn helt korrekt, henvendte sig til den forsterkede komite og spurte om det var komiteens opfatning, at han kunde eller burde la den danske minister faa se dette, før det blev bekjendt offentlig, og komiteen var av den enstemmige opfatning, at det ikke burde ske. Stortinget har ingen grund til at vise en saa ekseptionel art av høflighet overfor en fremmed minister. Vi vilde ikke, at den skulde bli git ham, før den blir offentlig her i Stortinget. Den kan overbringes ham ved et bud klokken 10 imorgen. Men vi vil ikke risikere, at vi, før Stortinget behandler denne sak, skulde motta en henvendelse fra den danske minister, som er en udmerket spiller og repræsentant for et utenriksstyre, som er vant til det utenrikspolitiske spil - vi vil ikke risikere, at vi paa forhaand skulde motta fra ham nogensomhelst henvendelse om, hvorledes Danmark ser paa denne sak. Vi ønsker ikke det, fordi det kunde være et

træk i et spil. Om den danske minister skulde komme og sige, at de og de ting vilde volde vanskeligheter i Danmark, hvis de stod der i den form, hvilket hensyn skulde vi saa ta til det? Skulde vi gaa ut fra, at det var en bona fide, endelig erklæring? Vilde ikke det i virkeligheten være at aapne forhandlingerne, før Stortinget har fattet beslutning om, at forhandlinger skal aapnes? Det har været den forsterkede konstitutionskomites opfatning, og jeg maa tilstaa, at intet av det, som har været anført her iaften, har rokket ved den opfatning. Jeg har den største sympati for ethvert naturlig samarbeide i norden, og jeg har ogsaa efter evne deltatt i det samarbeide paa en række praktiske omraader; men jeg har set med al skepsis paa enhver ting, som gaar ut over et slikt naturlig, praktisk samarbeide, og jeg ser ogsaa med nogen ængstelse paa den aand, som stadig, naar vi følger de linjer, som for vor historiske bevisthet staar som de rette og naturlige linjer, de linjer, som er trukket op av vor mere end tusenaarige historie - jeg ser med nogen betænkelighet paa den aand, som, hver gang vi følger de linjer, spørger, hvorledes det vil bli oppfattet i Sverige og Danmark, om det ikke kunde støte an i Sverige og Danmark. I de land har de fulgt de linjer, som de mente, deres interesser tilsa dem. Jeg maa bekjende, at jeg har mine bedste venner blandt danske nationalister og blandt svenske nationalister, og vi forstaar hverandre. Men jeg har den samme følelse, som ogsaa fremskudte danske og svenske politikere har sagt til mig, at de har: Vi kan forstaa enhver norsk nationalist, som staar steilt paa sit eget. Vi møter ham i noget av vor egen følelse og bevisthet; men vi har altid vanskelig for at møte helt naturlig disse folk med de utglidende sympatier, om hvem vi ikke vet, hvor de nationale grænser begynder. Skarpt optrukne nationale grænser volder ingen vanskeligheter; men det utoverglidende, det utoverflytende aapner muligheter for misforstaaelse. Den ærede utenriksminister citerte, da han hadde ordet, et utsagn fra en mand, som han betegnet som en ekspert i Grønlandspørsmålet. Det kan være fristende og naturlig like overfor de ting, som er kommet til uttrykk her, at minde om en episode i vor historie som den mand gjerne pleier at minde om, naar man drøfter disse ting. Det var det, som passerte i 1536, da Norge i unionstiden med Danmark gjorde det sidste, sterkt maalbeviste forsøk paa at hævde sin nationalitet og hævde sig som folk. Det var, da erkebiskop Olaf Engelbrektsøn laa med sin flaate paa Bergens havn og vilde, at Bergens borgere skulde utlevere ham Norges værste uven, Eske Bilde - Eske Kirkebryter - som de hadde i sin magt, forat han som den norske kirkes og den norske nations representant kunde henge ham i raanokken. Da han bad dem utlevere Eske Bilde, svarte Bergens borgere i den nordiske samfølelses aand, som dengang var levende: "Herr erkebiskop, I maa betænke, at vi have megen materiel interesse av at have et godt forhold og kunne handle saavel med herr Eske Bilde som med Eder, og vi bede Eder derfor mindeligen om, at I maa forlige Eder og ikke holde nogen strid om de nationale linjer."

Præsidenten: Den reglementsmaessige tid er forlængst forbi. Præsidenten beder om Stortingets bemyndigelse til at fortsætte, til vi er færdige med denne sak. Jeg vilde anse det meget uheldig, om denne debat trak for længe ut over aftenen. Det vilde være heldig, om vi nu kunde faa debatten avsluttet.

Ameln: Som helt ukyndig - heldigvis, kan jeg næsten sige; som ukyndig i utenrikspolitiske saker forledes man ikke til at optræde og gjøre saadanne dumheter, som sker fra norsk side - føler jeg trang til at uttale nogen faa ord. Den store endrægtighet, som der har været talt om til at begynde med, synes jeg er forduftet noget under sakens behandling. La os da haape, at det skyllevand, som er rendt ut her, vil bevirke, at kilden flyter klarere, naar den skal vende utad, og at det imorgen kan bli enstemmig og uten debat. Men jeg vil om vor utenrikspolitikk i sin almindelighet faa lov at sige, at jeg i mangt og meget er enig med hr. Hambro og hr. Scheflo. Jeg synes, at vor utenrikspolitikk i de sidste 18 aar, efterat unionen var ophævet, har været paa mange omraader en skuffelse, og jeg vil henstille, at de, som nu staar i ledelsen i vore komiteer og vort utenriksstyre, at de - som hr. Mowinckel meget riktig sa - erindrer dumheterne - ikke fordi jeg tror, at de i fremtiden ikke agter at gjøre dumheter, men forat de skal erindre, hvor let man har for at gjøre dumheter og søke at undgaa disse dumheter. Jeg har den tro, at en tilskuer her i losjen maatte faa indtryk av et fikserbillede. Hvor er egentlig det norske standpunkt bak alle disse mange talemaater? Hvad mener egentlig komiteens indstilling med dens noksaa brokede indhold? Og hvad mener egentlig utenriksministeren? Jeg vil faa lov at uttale ønsket om, at det skib, som skal ta vore delegerte ombord, er meget mere et klart skib, end vi menige og ukyndige har indtryk av efter denne debat. Jeg vil sige, at det er med beklagelse jeg ser, naar Norge skal ta op et utenrikspolitisk spørsmaal av saa stor betydning og saaledes i berøring med vore traditioner, at man er saa famlende og uklare og har saa litet tak paa de rent tekniske sider.

Griivi: Det var spursmaal, um den danske ministeren kunde faa tilraadingi fraa nemndi. Det hev vore sendt oppmoding um det gjenom utanriksministeren, og til det hev me sjølvsagt svara nei. Men eg meiner, det maa gaa an i morgon, naar saki kjem fyre her i Stortinget, akkurat med det same aa faa tilraadingi sendt upp til ministeren, so han fær ho samstundes med, at ho kjem fyre i Stortinget. So maa saki vera all right i so maate.

Ja, so var det denne godkjenning, dei skulde ha fenge fraa andre land. Ja, eg hev ikkje lese dette paa den maaten som hr. Morell og hr. Mowinckel, som eg hører hev same meining. Eg hev ikkje lese det paa den maaten. Det stend, at Amerika ikkje vil setja seg imot, at det danske riksstyret utvidar sine politiske og økonomiske interessor til heile Grønland. Det er dei uttrykk, Amerika brukar. Japan hev gjeve ei liknande fraasegn. Italia hev overfor det danske riksstyret sagt, at det ikkje vil ha vanskar med aa godkjenna osb. den

danske suveraniteten over Grønland. Eg skynar ikkje dette paa annen maate, enn at det ingi verkeleg godkjenning er i og med det, som der er sagt; men at det skal noko meir til. Det er berre ei orientering etter mi meining. Soleis hev eg skyna det heile tidi. So var det hr. Mjøen, som kлага over, at tilraadingi ikkje var skrivi paa landsmaal. I det er eg fullt, fullt ut samd med hr. Mjøen, og eg tykkjer det er ille, at eg diverre er vaksen upp i ei tid og hev gjenge paa ein skule, som freista plukka ut or meg kvart einaste ord landsmaal, eg hadde med heimanfraa. Til all lukka gjekk det ikkje heilt. Eg hev aldri tala anna maal enn det, eg lærde heime; men aa faa skriva det, det var verre. Naar ein hev halde paa eit heilt langt liv med aa skriva riksmaal, so er det ikkje so lett aa gaa over til dette. Det fyrste eg spurde sekretæren min um var, um han kunde skriva landsmaal, so me kunde skriva tilraadingi paa landsmaal; men det kunde ikkje han heller, diverre. Dersom me ikkje hadde havt so lite tid, so hadde eg tenkt aa faa tilraadingi umsett til landsmaal; men det hev det ikkje vore høve til. Men iallfall er det ingen, som tykkjer, det er meir ille enn eg. Eg vilde gjerne, denne tilraadingi skulde ha vore skrivi paa landsmaal, og eg tykkjer berre det er ille, at me ikkje hadde landsgymnas fyrr i verdi. Eg ser med gleda dei, som kjem no. Eg trur, at desse som er so imot landsmaalet, maa venja seg til aa vita, at landsmaalet kjem likevel og kjem av seg sjølv. Dei maa ikkje tru, at det lèt seg halda ute.

So var det fyrehavingi i morgon. Der meiner eg, at rette framgangslina vil vera, konklusjonen i tilraadingi vert lesen upp, og at utanriksministeren so tek ordet.

Utenriksminister Michelet: Nei, statsministeren.

Grivi: Nei, utanriksministeren er det, som tek ordet. Eg er ikkje svært mykje inne i diplomatiske former; men eg trur likevel, at i dette høve maa det vera utanriksministeren, som segjer, at ein gjeng med paa tilraadingi og dinæst nokre velviljuge ord osb. Og so kanskje nokre fredsord til Danmark um, at me er snilde gutar, og at dei bør vera snilde gutar, og at me maa sjaa til aa verta forlikte. "Forlig eder I skabhalse", som det heiter paa dansk. Ei slik tala maa han halda, og so bør me andre tegja still. Eg hørde hr. Mowinckel var ill over, at me hadde kritisert utanriksstyret. Ja, det kan so vera; men eg for min part hev sagt hr. Mowinckel fyrr, og eg vil segja han det no, at han er eit undantak i denne sak. Han er den einaste, som hev teke denne sak soleis, som ho skulde takast. Det vitnemaalet skal han ha.

A. Holmboe: Det skal være langtfra mig aa utstede nogen ordre til komiteen eller til Stortinget. Men jeg er enig med herr Hambro i at Stortinget selv maa være herre over sine hemmelige dokumenter. Det var behandlet i komiteen, og komiteen mente at det burde forholdes slik og slik, og den beslutning hadde jeg aa gjøre Stortinget bekjent med. Stortinget kan selvfølgelig selv beslutte hvorledes det skal forholdes. Jeg for min del vil svært gjerne følge den

internasjonale etikette, og jeg personlig har ikke noget imot at den danske sendemann faar innstillingen kl. 10 eller kanskje 1/2 time før, uaktet jeg synes det er tvilsomt. Der staar adskillig i innstillingen om hvordan danskene har kunngjort sine disposisjoner for oss. Jeg vil ikke sette dem i forbindelse, men det kunde jo ligge noksa nær, og det har intet aa gjøre med komiteens beslutning. Men jeg har betenkeligheter ved at den blir oversendt nogen videre tid før Stortinget fatter sin beslutning, og jeg skjønner i og for sig ikke hvilken skade det kunde være i at den danske gesandt først fikk se innstillingen og vite Stortingets beslutning i samme øieblikk som Stortingets beslutning var fattet. Jeg kan ikke se nogen stor skade i det; men paa mig skal det ikke staa, og hvis komiteen vil gaa over til at den danske gesandt faar innstillingen 1/2 time før Stortinget settes, har jeg ikke noget imot det.

Mellbye: Jeg vil bare si at jeg er saa ganske enig i at denne indstilling bør oversettes paa de fremmede sprog, og at vi i det hele tat bør gjøre lidt propaganda for vore meninger. Det er jo ærgerlig f.ex. at se en bok som den danske "Grønlandsbogen", hvor det staar at dette arbeide o.s.v. paa Grønland "har vort folk ret til at være stolt av, og det har i verdens øine understreket vor ret til iaar at kunne inndra hele landet under dansk styre. Danske mænd i Grønland har ved mot og utholdenhet utstrakt kolonisationen breddegrad for breddegrad mot nord og mot syd." Og naar vi ser paa billederne vil man finde et billede av en kirkeruin - altsaa en av de gamle norske kirker - som betegnes som "Nordbo kirkeruin ved Kakortok", og jeg vil si man kan bli ganske harm. Jeg vil ogsaa - hvad jeg før har gjort - slutte mig til hr. Hambro, naar han saa sterkt fremholder betydningen av national og historisk kundskap og følelse i utenriksdepartementet og i vor utenriksledning i det hele tat. Jeg glædet mig ogsaa over at høre hr. Hambro tale om det naturlige samarbeide. Jeg synes han har været lidt haard mot det samarbeide vi bør ha her i Norden; for selv om der kan være uenighet paa mange punkter, mener jeg - og jeg er forsaavidt enig med hr. Mowinckel her - at det maa kunne gaa an at opretholde det nordiske samarbeide, selv om vi vil forsvare det som vi synes er vore nationale rettigheter til det ytterste.

Alvestad: Jeg har selvfølgelig ikke noget særlig vet paa utenrikspolitikken, men som representant for den by i vort land, som for tiden har den største økonomiske interesse paa Grønland, vil jeg her for lukkede dører faa uttale at jeg synes at de økonomiske interesser er svært litet berørt i den foreliggende indstilling. Og jeg vil si, at skal den oversettes til flere sprog og spredes rundt til vore sendemænd, saa er det et spørsmål som jeg vil be optat til overveielse, om ikke de økonomiske interesser burde vies noget mere omtale. Jeg skjønner det er ikke greit at faa ændret indstillingen paa dette punkt, men det er et spørsmål om der ikke samtidig med indstillingen burde gives en oversigt over de økonomiske interesser vort land har. Komiteen har

naturligvis med vilje ofret den side av saken mindre interesse end den rent historiske, men jeg vil i hvert fald haabe at vore forhandlere vil gi alle de faktiske opplysninger om omfanget og rammen av vore økonomiske interesser paa Grønland hittil og saaledes som de vil bli, og hvad de vil bety for vort land i fremtiden.

Tveiten: Det var berre ein liten merknad eg vilde gjera. Det heiter i tilraadingi paa sie 15, 1ste spalte, siste avsnitt: "Men Danmarks forsøk paa nu at utvide sit herredømme over Grønland til nye enorme landomraader og paa at lægge disse omraader ind under dansk styre paa en saadan maate at det maatte antages at ville bli til skade for meget betydelige norske interesser, har hos det norske folk gjenopvakt erindringen om gammel uret. Komiteen kan forsaavidt henvise til de talrike adresser og forestillinger som angaaende denne sak er indkommet til Stortinget." So segjer nemndi; men me fær ikkje greida paa kor mange adresser som er komne inn, og heller ikkje fær me vita ordlyden. No hev ein talar sagt at det var paalag 700. Me hev ikkje vore vitne til nokor folkeavrøystning sidan 1905. Daa veit me at det strøymde inn adresser. Desse vart slegne upp paa lysingstavla etterkvart og tilslutt samla i eit dokument. Eg hev fraa mine kantar fenge mange og ogso fraa andre kantar av landet. Eg hev sendt dei til kontoret, og dei er so innførte i referatprotokollen. Der blir det opplyst at so og so mange fraasegner, 10 - 20 - 30 um gongen, er innkomne, men utan aa faa vita fraa kven, eller innhaldet. Dette tykkjer eg er svært gale, og eg vil beda nemndi um aa retta det paa ein eller annan maate. Eg meiner det er baade bra og turvande at det vart opplyst, kor mange er innkomne, kor fraa og innhaldet. Eg vil beda um at det vert gjort.

Forresten vil eg segja at eg hev fenge eit nokso trist inntrykk av ordskiftet idag. Eg hadde ikkje tenkt, at det hadde teke slike former, og serleg vil eg segja, at eg tykkjer det var mest trist det, som hr. Morell og i nokon mun utanriksministeren fann aa burde halda fram. Det steller seg so for meg, at naar me no gjeng til desse tingingane, so gjeng med til dei med von mot von, og so fær me lita paa framtid.

Otto Müller: Visstnok føres disse forhandlinger for lukkede døre; men man maa dog være forberedt paa at de i sin tid vil bli offentliggjort. Jeg synes under hensyn hertil, at maatte ta et forbehold likeoverfor repræsentanten hr. Hambros uttalelser, saadan som de er faldt mot danskerne og den danske nation i sin almindelighet her idag. Jeg synes de har været altfor sterke, og præget av en følelse som vi ikke kan si deles av nationen i sin almindelighet. Før 1905 var det likesom det gik ut over svenskerne og alt hvad dertil hørte. Siden den tid later det til at det skal vende sig mot den danske nation, men jeg tror ikke at hr. Hambros uttalelser vil kunne paaregne at vinde almindelig bifald, saadan som de faldt.

Utenriksminister Michelet: Først den bemerkning, forat man ikke skal tro at jeg er steilere end jeg er, at jeg selv erkjender fuldt ut berettigelsen av meget av den kritik som fra hr. Hambros side er fremkommet forsaavidt utenriksdepartementet og dets organisation og anordninger betræffer. Jeg skal ikke uttale mig mere om det. Dernæst vil jeg henstille til Stortinget, at det gir regjeringen fuldmagt til at behandle dette dokument efter konduite overfor den danske minister, saaledes at vi kan la ham faa det paa det tidspunkt som vi maatte bli enige om inden regjeringen, og saaledes at han personlig er ansvarlig for at intet kommer til Danmark, forinden den officielle votering her har fundet sted. - Hr. Mowinckel har henstillet til mig at jeg skulde, forinden Stortinget gik fra hinanden, fremkomme med en orientering med hensyn til de forskjellige spørsmaal som for tiden er under behandling i utenriksdepartementet. Det er selvsagt, at jeg staar til Stortingets disposition, forsaavidt det maatte ønske det. Jeg ber bare at jeg faar, saavidt lang utsættelse med det som mulig, forat de forberedende skridt kan bli tat i utenriksdepartementet for at utarbeide de oversigter som jeg anser ønskelig for en saadan utredning.

Præsidenten: Til den sidste bemerkning fra utenriksministeren vil præsidenten si, at nogen lang frist kan der ikke bli. Det er præsidentens tro, at vi maa kunne være færdig med vaarsessionen senest onsdag middag, saa hvis der skal være et saadant møte, maa det finde sted onsdag formiddag eller tirsdag eftermiddag.

Hambro: Jeg vil likeoverfor den ærede representant Otto Müller ha sagt, at jeg ikke er mig bekjendt at ha uttalt nogen generel dom over danskerne eller den danske nation her iaften; og jeg har heller ikke hørt at nogen anden har gjort det; men jeg kom ved en ytring som faldt fra den næstforegaaende taler, til at tænke paa en liten faktisk omstændighet, som jeg vil faa lov til at nævne i denne forbindelse. Jeg tror, at den ikke blir almindelig forstaat ute den ganske overordentlige hensynsfuldhet og objektivitet hvormed nordmændene optrær i anliggender som angaar deres nationale interesser. Den sterke trang til retskaffenhet, som ordføreren kaldte det, som kommer til uttryk f.eks. i indstillingen, og som vi alle setter pris paa, blir ikke forstaat og vurdert paa samme maate ute som vi forstaar og vurderer den, fordi det ikke er almindelig kutyme i andre stater at optræ efter de samme linjer; og det skal vi huske. Vi fik nylig i Norsk Telegrambyraas styre fra utenriksdepartementets pressekontor en skrivelse fra den norske presseattaché i Berlin, hvor han gjør opmerksom paa, at Wollfs byraa underhaanden har henledet hans opmerksomhet paa om ikke Norsk Telegrambyraa for sin egen og Norges skyld vilde gaa over til ikke at benytte veien over Kjøbenhavn og gjennom Ritzau, men la telegrammerne fra Tyskland og telegrammerne til Tyskland gaa over Malmø eller Gøteborg, fordi man i Wollfs byraa hadde indtryk av, at særlig efterat Grønlandsforhandlingerne kom op, blev telegrammerne fra Tyskland til Norge behandlet, som de humant uttrykte det, "paa

en overordentlig provinsiel maate" i Kjøbenhavn og lemlæstet eller forsinket paa en maate, som man der ikke var fornøiet med, mens de hadde indtryk av at de norske nyheter, særlig de ting som kunde spille ind paa disse forhold, ikke kom frem paa den maate som man i Norge vilde ønske. Dette er et forhold som ingen, der arbeider med dette i pressen er uopmerksom paa. Jeg nævner det fordi det er smaa omstændigheter som er med at betinge mit syn paa det spørsmaal om at gi regjeringen fuldmagt til at behandle dette dokument, som utenriksministeren diskret og smukt og vagt uttrykte det, "efter konduite". Jeg tror ikke at det er vanlig at andre landes nationalforsamlinger viser en fremmed gesandt den grad og art av kurtoisi, at man lar ham tilstille hemmelige stortingsdokumenter, før Stortinget har fattet sin beslutning i den sak det gjælder. Da danskerne behandlet disse ting, ventet de i det ene tilfælde i næsten to maaneder før de gav Norge besked, og i de andre tilfælde fik vi ikke varsel paa forhaand i nogen rimelig tid. Jeg tror at det ikke er overensstemmende med vanlig kurtoisi, men at det er høist uvanlig kurtoisi, der let kan bli misforstaat, om vi sender den danske minister dette dokument paa forhaand og spør ham: Har ikke Deres Ekscellence trang til at bli bekjendt med dette før den norske almenhet kjender det, og før det norske Storting har fattet sin beslutning? Jeg kan ikke stemme for en beslutning om at vi uten videre overlater det til utenriksministeren efter konduite at behandle dette dokument, forinden jeg vet hvorledes han i dette særlige spørsmaal ser begrepet konduite. Jeg for min del vil paa det alvorligste protestere mot at den danske minister faar dette dokument før det ligger paa stortingsmændenes pladse som et aapent dokument og i presselogen kl. 10 imorgen. Jeg tror ikke vi gjør os selv større ved den art av høflighet. Jeg tror at vi gjør os mindre ved den. Det vil bli misforstaat som et uttryk for - jeg vet ikke hvad jeg skal kalde det - en overdreven høflighet, en undfaldenhetens aand, som let vil kunne bli mistydet.

Griwi: Hr. Tveiten nemnde desse adressene som er komne inn her. Sovidt eg hugsar, hev me havt dei fyre i nemndi, og eg tykkjest ogso hugsar, at me vart samde um aa faa dei prenta og sende ut som dokument; men som alle veit, hev det ikkje vore godt aa faa nokon ting prenta, saa det hev ikkje vorte noko av dette; men det bør verta prenta, so eg gjeng ut ifraa, at det kan verta ordna.

Magnussen: Den ærede representant hr. Tveiten anket over, at der ikke med komiteens indstilling fulgte fortegnelse over de henstillinger som var kommet til komiteen fra forskjellige kanter av landet, og mente, at man burde nævne de henstillinger som var kommet, og indholdet av dem. Jeg skal faa lov til at nævne, at der er kommet mellem 600 og 700 henstillinger fra forskjellige kanter av landet; men at offentliggjøre deres indhold kunde ikke være nødvendig, for de er praktisk talt allesammen likelydende. Der staar: N.N. ungdomslag eller N.N. formandskap henstiller til Stortinget at hævde Norges gamle historiske ret i Grønlandsspørsmålet og

ikke anerkjende nogen form for dansk overhøihetsret over Grønland. De er praktisk talt vedtatt enstemmig overalt. Enkelte steder staar det: "Hele folket var samlet til 17de mai fest", andre steder "formandskapet" eller "herredsstyret"; men de er likelydende, og da kan jeg ikke forstaa, at det skulde være nødvendig at offentliggjøre deres ordlyd. De vilde visselig været mere værdifulde og gjort et sterkere indtryk, om der hadde været litt mere forandring i teksten; nu virker det litt fabrikmæssig og kunde let gi den anden part indtryk av at være bestilt og saaledes skade istedenfor at gavne. Derfor mener jeg, det er riktig, at komiteen intet har gjort med denne sak. Hr. Tveitens kritik tror jeg vil falde bort, naar han blir bekjendt med denne saks virkelige sammenheng. De indkomne henstillinger ligger forøvrig paa præsidentens plads til gjennemlæsning, saa enhver kan gjøre sig bekjendt med dem. Jeg la dem derop i eftermiddag - er de forsvundet, er det ikke min skyld.

Præsidenten: Hr. Mowinckel faar ordet til en kort bemerkning.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg kan ikke si andet, end at det forekommer mig, at vi gjør os svært smaa, naar vi nu alvorlig diskutterer om og paa hvilket klokkeslet den danske minister skal faa denne fremstilling. Imorgen skal den behandles offentlig kl. 10, og da vil den kunne offentliggjøres for alle, og da tror jeg, det er nyttig at vise en liten opmerksomhet, som ikke vil skade - at altsaa utenriksministeren forærer den danske minister et eksemplar tidligere, end det er tilgjengelig i pressen og tilgjengelig overalt. Det er en liten opmerksomhet, men nogen verdenshistorisk betydning har det ikke. Naar vi ser, hvorledes vi føler os saaret ved den mangel paa opmerksomhet som Danmark har vist, saa kunde det jo tænkes, at man av vor egen følelse kunde slutte, at man tillegger det en vis betydning internationalt, at en utenriksminister kan vise den slags opmerksomhet. Jeg beklager virkelig hr. Michelet, at han har den mangel paa tillid hos sit eget parti, at hr. Hambro ikke kan betro ham dette, at han ikke har tillid til det, som hr. Hambro kaldte utenriksministerens konduite, i en saa letvint sak og et saa litet spørmaal som dette. Jeg vil atter henstille, at utenriksministeren faar gjøre med dette som han ønsker - saa stor tillid har jeg til ham.

Saa er det en anden ting, som jeg ikke vil la staa uimotsagt, fordi det kommer op gang paa gang. Det er det, at i samarbeidet i norden er vi alltid den tapende - og vi har ingen nytte hat og vi faar ingen nytte av det samarbeide. Dette er ikke rigtig. I 1905 hadde vi den største nytte av Danmarks velvilje likeoverfor Norge i det spørmaal. Det hadde den største politiske betydning, at Danmark saa sterkt understøttet os som det gjorde. Og i aaret 1916 da vi stod likeoverfor de største farer for Tyskland, hadde det den aller største betydning for os, at baade Sverige og Danmark saa loyalt, saa sterkt og saa bestemt støttet os.

Præsidenten: Præsidenten erklærer nu debatten om denne sak for avsluttet. Præsidenten foreslaar, at behandlingen av denne sak utstaar til imorgen formiddag kl. 10, idet det er forutsætningen efter konferance med lagtingets præsident, at lagtinget viger for Stortinget og omberammer sit møte til kl. 1 1/2. Jeg har forstaat ham saa, at han er enig i det.

Jahren: Ja, jeg har intet imot det. Jeg gaar ut fra, at lagtingets medlemmer som sædvanlig møter præcis imorgen, saa vi ikke skal vente noget videre længe.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Jeg tror, at præsidenten har hele Stortinget med sig, naar han siger, at denne sak, naar den blir referert imorgen, ikke bør foranledige andet end en erklæring, som av ordføreren sagt, fra regjeringens side om, at den akcepterer indstillingen, og forøvrig ingen debat, og at den da blir, gaar jeg ut fra, enstemmig vedtat. Hvorvidt det skal ske ved navneoprop, som det har været gjort tidligere ved den slags anledninger, har jeg endnu ikke oppgjort mig nogen mening om. Saa er det det spørsmål som utenriksministeren har reist. Jeg synes, at saaledes som det nu foreligger, idet de nummererte eksemplarer er ombyttet med disse, som er bestemt for offentligheten - i parentes maa jeg nu bemerke, at ingen av Stortingets medlemmer maa betrakte denne som offentlig før møtet imorgen kl. 10 - vilde det være at gaa for langt hvis vi skulde negte utenriksministeren at overlevere den til den danske gesandt, saa han er bekjendt med denne indstilling samtidig med at Stortinget fatter sin beslutning. Saapas kurtoisi maa man vise overfor den danske minister - i dette tilfælde selvfølgelig under den forutsætning som utenriksministeren sa, at han forpligter sig til ikke at meddele nogen anden indholdet. Da tror jeg vi trygt kan overlate til regjeringen at bestemme tidspunktet for overleverelsen. - Det er blit imøtegaat av et par av komiteens medlemmer, saa da faar jeg be om at Stortinget tar stilling til det. Jeg synes det vilde være urimelig at negte utenriksministeren dette.

Hambro: Nu sa præsidenten, at han gik ut fra at der ikke var noget iveien for at den danske minister kunde faa det saa tidlig imorgen, at han skulde ha det samtidig med at Stortinget fattet sin beslutning.

Præsidenten: Nei, før Stortinget fatter sin beslutning.

Hambro: Men hvad vi i komiteen ikke er enig i - og hvis der skal være en votering her, vil jeg iethvertfald forlange ført til protokols min uenighet i og min beklagelse av det - er at den danske minister skulde faa dette dokument iaften, eller før det blir utlagt for den norske almenhet imorgen.

Ameln: Jeg vil henstille til utenriksministeren for fremtiden at ha litt mere selvtillid, saa han ikke kommer her i Stortinget med den slags etikettespørsmål.

Præsidenten: Denne debat er altfor alvorlig til den slags tale. - Præsidenten forstod hr. Hambro saa, at han mener at utenriksministeren ikke bør overlevere den danske gesandt indstillingen før samtidig med møtet imorgen.

Hambro: Ja. -

Præsidenten: Jeg mener det bør overlates til utenriksministeren hvilket tidspunkt han vælger, dog ikke iaften, idet jeg er enig i at det kan være en for lang frist.

Utenriksminister Michelet: Jeg vil virkelig si, at jeg tillægger ikke det spørsmål saadan vekt at jeg gjerne ser at der foregaar en formel votering over det. Hvis det virkelig er saa, som jeg maa gaa ut fra, at en række av komiteens medlemmer staar i opposition til dette, synes jeg at spørsmålet er saa litet at jeg virkelig ikke vil insistere paa nogen votering.

W. Konow: Siden man nu er kommet ind paa dette kjedelige lille spørsmål, som allikevel kan ha sin betydning, vil jeg uttale at jeg har en ganske umiddelbar følelse av, at det ikke vilde være til nogen nytte om man leverte den danske minister det eksemplar paa forhaand. Jeg gad vite hvad man vilde ha sagt i det franske deputeretkammer eller i det engelske parlament, hvis der var kommet et saadant forslag om, at man itide skulde levere et dokument av saa stor betydning likeoverfor et andet land til dets minister. Jeg tror ikke man vilde ha gouteret det. Jeg tror ikke vi vil vise nogen hensynsfuldhet, men kun en saa stor forbindtlighet mot dem, som vi skulde underhandle med, at det kanskje ikke vilde stemme rigtig med tonen i det forhold.

Mjelde: Jeg synes ikke man bør votere i et spørsmål som dette. Hvis man i det hele har nogensomhelst tro paa, at utenriksministeren kan skjytte utenrikske anliggender, maa man betro ham saa meget iallfall, at man overlater til hans skjøn, hvad tidspunkt han imorgen vil levere den danske gesandt dette dokument.

Præsidenten: Jeg er enig med hr. Mjelde i det. Men jeg vil gjøre hr. Mjelde opmerksom paa, at der fallt uttalelser om dette spørsmål under debatten, som gjorde at præsidenten maatte nevne det.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg tror ikke man hverken i det franske deputeretkammer eller overhovedet i nogen nationalforsamlinger i hele verden vilde drøftet et lignende spørsmål; men jeg tror heller ikke det var nogen utenriksminister som vilde gaatt til Stortinget og spurt, naar var den mest praktiske tid til at utlevere et dokument, som

skal behandles offentlig! Jeg tror det alle steder vilde ha foregaatt saadan, at utenriksministeren i stilhet vilde ha gaatt til vedkommende gesandt i tide og sagt: Vær saa god, min ven, her har du dokumentet! Den kurtoisi viser jeg dig, at jeg sørger for at du faar det i tide! Og vedkommende vilde ha mottat det med anerkjendelse. Jeg vil fraraade enhver votering i dette spørsmaal, for da vilde vi simpelthen gjøre oss latterlige - selvom det er lukkede døre! Jeg har den tillid til utenriksministeren, at han klarer dette uten votering, og de som ikke har den tillid, faar fremsette forslag om mistillid, og saa faar vi votere over det.

Hambro: Jeg er ganske enig med hr. Mowinckel i, at det aldrig kunde tenkes i det franske deputeretkammer eller det engelske parlament at man kunde debatere om en saadan ting, likefrem av den grunn, at det aldrig kunde fallt nogen engelsk eller nogen fransk utenriksminister inn, at man skulde vise en annen stat den art av forbindtlighet. Og jeg tror det er overflødig at forsikre om, at der i mine uttalelser ikke ligger nogen art av mistillid overfor hr. Michelet. Det er jo latterlig ved et lidet spørsmaal som dette at bringe den ting frem. Det er heller ikke oss som har bragt saken frem, men det er 2 utenriksministere, og naar jeg i dette særlige tilfelle ikke kunde vise den ubetingede tillid til hr. Michelets konduite, saa var det fordi jeg var rædd for at hr. Michelet som den elskverdige mann han er, vilde være altfor hensynsfull til at ta avstand paa den maate som han burde, fra innfall av en tidligere kollega i embedet.

Utenriksminister Michelet: Jeg har virkelig for lenge siden frafallt enhver votering i saken; jeg synes den er altfor liten til at skulle undergis votering her. Naar jeg nevnte dette, var det virkelig fordi sporene skremmer. Vi har et hemmelig dokument, som her har vært mig forelagt, - et hemmelig dokument som jeg ikke betrakter mig selv raadig over uten Stortingets samtykke. Det er mit motiv til overhovedet at ha berørt saken. Jeg tror at de fleste av d'hrer tingmenn vil forstaa det og ogsaa vil forstaa at vurdere det.

Presidenten: Det er selvsagt at forhandlingene her ikke offentliggjøres.

Protokollen blev derefter oplest uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 21.10.